

4

2005
ročník 57

40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

- 110 _____ **Komunitní knihovna – veřejná knihovna pro celou komunitu/**
Zuzana Ježková
- 113 _____ **Veřejný internet v malých vesnických knihovnách z pohledu**
municipálního managementu/ Eliška Novotná
- 117 _____ **Pamětní cena Astrid Lindgrenové/** Jana Vašková
- 118 _____ **Městská knihovna v Tanvaldu/** Anna Lišková
- 120 _____ **ROZHOVOR Zlatá svatba s knihovnou/** Jan Helcelet
- 123 _____ **KRONIKA K osmdesátce PhDr. Borise Mědíka/** Aleš Fetters
- 124 _____ **ZE ZAHRANIČÍ**
Četba beletrie v konkurenci televize a rozhlasu: Některé výsledky
výzkumu četby na Slovensku – 1/ Pavol Rankov
- 127 _____ **KDYŽ SE ŘEKNE KNIHOVNA... Jan Lukeš/** Jan Meier
- 128 _____ **Vězeňské knihovny v západním světě a v České republice – 4/**
Jitka Ledvinová
- 132 _____ **Ještě k výsledkům ankety Čtenáře**
- 133 _____ **S bílou holí – příběhy nevidomých/** Jaroslav Winter
- 135 _____ **Francouzsky psaná literatura v českých překladech – 2/** Kateřina Drsková
- 137 _____ **JAK VYSLOVOVAT JMÉNA CIZÍCH AUTORŮ...**
- 138 _____ **RECENZE**
- 139 _____ **Rok Babičky Boženy Němcové**
- 140 _____ **K 150. výročí prvního vydání Babičky Boženy Němcové/** Aleš Fetters
- 141 _____ **Z KNIHOVEN...**
- 142 _____ **ZE SVĚTA**
- 143 _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY**
KNIHOVNICKÉ LITERATURY NK ČR
- 144 _____ **KNIHOVNY V TISKU**

_____ **SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE**

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 80 Kladno
v Nakladatelství a vydavatelství Academia

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Hana Jirkalová

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Legerova 61, 120 00 Praha 2,
tel.: 224 941 159, 224 941 976, l. 226, 264,
e-mail: ctenar@academia.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Bínová (předsedkyně),
Ing. Aleš Brožek, PhDr. Milena Černá,
Mgr. Jan Helcelet, PhDr. Šárka Kašpárková,
PhDr. Ladislav Kurka, PhDr. Jan Meier,
Mgr. Petra Miturová, Mgr. Alena Otrubová,
Mgr. Jan Pěta, PaedR. Vladislav Raška,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Vladimíra Švorcová,
PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá
firma ALL PRODUCTION,

P.O. BOX 732, 111 21 Praha 1.

Call centrum:

tel.: 234 092 851, fax: 234 082 813

e-mail: predplatne@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu

PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvím poštovní přepravy Praha

čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L.K. PERMANENT, s.r.o.,

P.O. BOX 4, 834 14 Bratislava 34,

tel.: 004217/444 537 11, fax: 004217/443 733 11

Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,

roční předplatné 440 Kč

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit
publikované materiály i na Internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 4. 4. 2005
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

The community library – a public library for the whole community
(Zuzana Ježková) /110

Public internet access in small village libraries from the municipal
management standpoint (Eliška Novotná) /113

Tanvald Town Library (Anna Lišková) /118

50 years at the library – interview with Věra Příbylová,

Central Bohemian Research Library in Kladno (Jan Helcelet) /120

Chronicle: 80th birthday of bibliographer PhDr. Boris Mědílek

(Aleš Fetters) /123

From abroad: Reading fiction versus television and radio:

some reading research results in Slovakia – 1 (Pavol Rankov) /124

Prison libraries in the West and the Czech Republic – 4

(Jitka Ledvinová) /128

With a white stick – tales of the blind (Jaroslav Winter) /133

French literature in Czech translation – 2 (Kateřina Drsková) /135

The Year of Božena Němcová's Grandmother /139

From the libraries /141

Regular features

AUS DEM INHALT

Komunitätsbibliothek – öffentliche Bibliothek für ganze
Kommunität (Zuzana Ježková) /110

Öffentliches Internet in kleinen Dorfbibliotheken aus der Ansicht
des Munizipalmanagements (Eliška Novotná) /113

Stadtbibliothek in Tanvald (Anna Lišková) /118

50 Jahre in der Bibliothek. Gespräch mit Věra Příbylová,

Bibliothekarin der Mittelböhmischen Wissenschaftsbibliothek

in Kladno (Jan Helcelet) /120

Chronik: Zur Achtzig des Bibliographen PhDr. Boris Mědílek

(Aleš Fetters) /123

Aus dem Ausland: Das Lesen der Belletristik in der Konkurrenz

des Fernsehens und Rundfunks: einige Ergebnisse der

Untersuchung von Lesen in der Slowakei – 1 (Pavol Rankov) /124

Gefängnisbibliotheken in der Westwelt und in der Tschechischen

Republik – 4 (Jitka Ledvinová) /128

Mit dem Weissen Stock – Begebenheiten der Blinden

(Jaroslav Winter) /133

In Französisch geschriebene Literatur in tschechischen

Übersetzungen – 2 (Kateřina Drsková) /135

Das Jahr der Grossmutter von Božena Němcová /139

Aus den Bibliotheken /141

Regelmässige Spalten

KOMUNITNÍ KNIHOVNA – VEŘEJNÁ KNIHOVNA PRO CELOU KOMUNITU*

Často si stěžujeme, že naši zřizovatelé i veřejnost nedoceňují společenskou roli knihoven. Ale není to tak, že společenskou roli veřejných knihoven plně nedoceňujeme právě my knihovníci?

Určitě neškodí, když si zopakujeme, jakým potenciálem veřejné knihovny ve městě či obci disponují. Kromě kvalitního knihovního fondu je to především:

- **dostupnost** – doba přístupnosti pro veřejnost, umístění v centru, přístupnost všem, stále větší orientace na služby menšinám a handicapovaným, vřídlost a komunikativnost personálu,
- **dostupnost internetu** – knihovny disponují moderními informačními technologiemi a garantují rovný přístup k informacím pro všechny,
- **bohatství informací a dovednost s nimi pracovat** – dovednost vyhledávat v informačních zdrojích i dovednost informací zprostředkovat způsobem pro uživatele akceptovatelným,
- **jsou paměť místa** – knihovny sbírají, zpracovávají, uchovávají a poskytují informace ze svého regionu,
- **prostory** – použitelnost příjemného prostředí a zkušeností knihovníků v organizování akcí pro veřejnost,
- **orientace na poskytování služeb** občanům i organizacím v místě,
- **znalost místa** i místních lidí,
- **neutrální půda** pro setkávání různorodých skupin.

CO JE TZV. KOMUNITNÍ KNIHOVNA

Komunitní knihovnou nazývám veřejnou knihovnu, která klade důraz na svou komunitní roli, která působí v místě jako jakési komunitní centrum. To znamená je otevřeným kulturním a společenským centrem s poměrně neformálním a povzbuzujícím prostředím, jehož cílem je zlepšení kvality života lidí v komunitě. Nenásilnou formou zde dochází k aktivizaci lidí, k propojování zdrojů jednotlivců i celých skupin, ale také k propojování místních zdrojů i potřeb (v důsledku tím účinně napomáhá šetření vnějších zdrojů).

Knihovna je hodně navštěvované místo (nejčastěji z kulturních institucí), které nevyvolává představu úřadu, proto je dobrým místem k volnému zpřístupňování zápisů z jednání zastupitelstva, informací o dění v obci, o různých službách a aktualitách. Komunitní knihovna nejen umožňuje ve svých prostorách prezentaci spolkové činnosti, ale vhodným způsobem se znalostí zdrojů i potřeb v místě informačně propojuje aktivity jednotlivců, zájmových skupin i organizací a vtahuje tak další do účasti na životě místa. Např. místní spolek ochránců přírody chce s pomocí občanů naplánovat úklid náměstíčka a přilehlého parčíku. Na jejich schůzku jim můžeme nejen poskytnout místo v knihovně, ale společně se spolkem ochránců vytipovat i další lidi, kterých se úklid těchto prostor týká, a potenciální zájemce o akci k jednání přizvat (tj. přizvat všechny organizace, které v dané lokalitě sídlí, a občany, kteří tam žijí nebo mají k lokalitě nějaký vztah). Obec tak získá uklizené veřejné prostranství a občany motivované k udržování čistoty na náměstíčku i v parku. Společným plánováním a následnou činností dojde jaksi mimoděk také k posilování sociálního kapitálu v komunitě (tj. sítě vzájemných vztahů a neformálních kontaktů fungujících na bázi důvěry). A to rozhodně není málo – dynamicky se vyvíjející uspěchaný svět, který je výrazně zaměřený na výkon, nás vede k omezování každodenních kontaktů s lidmi žijícími kolem nás. Potřebu společenství se pak snažíme naplňovat vztahy na pracovištích, doma v rodinách, na internetu, ale naše

přirozené vztahy s místní komunitou zanikají. Mnoho lidí toto prohlubování izolovanosti vnímá jako stresující faktor. Právě komunitní knihovna může v ožívání smyslu pro vzájemnost sehrát významnou a velmi pozitivní roli.

Svými aktivitami, kterými knihovna oživuje místní tradice nebo přibližuje lidem město, ve kterém žijí, pomáhá vytvářet vztah k tomuto místu. Příkladem může být projekt sedlčanské Městské knihovny na zmapování místních drobných sakrálních památek (kapliček) prostřednictvím školních dětí a členů partnerských organizací knihovny. Nebo projekt Cesty do minulosti aneb Z knihovny místy, kudy často chodíme, ale mnoho o nich nevíme, který pro děti realizovala Městská knihovna v Šumperku ve spolupráci s dalšími místními organizacemi. Do stejné kategorie by asi mohl patřit také Máchovský festival v Doksech a Peckovská pátrání. Zvláště v doosídlovaných regionech a všude tam, kde lidé teprve hledají své zakořenění v místě, bude činnost komunitní knihovny mimořádně důležitá.

Všechny uváděné aktivity mají něco společného: lidé tu nejsou jen pasivními diváky, konzumenty toho, co pro ně knihovna připravila, ale značná část se nějakým způsobem na aktivitě spoluúčastní. Knihovna v těchto akcích nevystupuje samostatně, ale na jejích aktivitách se tu více, tu méně podílí další místní organizace a instituce. Knihovny za partnerské organizace v místě běžně považují školy, případně různé kulturní instituce. V posledních letech jsou také některými programy vedeny ke spolupráci s paměťovými institucemi v místě (archivy, muzea). Změna, kterou jim přijetí komunitní role nezbytně přinese, je potřeba širší spolupráce a nových rolí v partnerství. Potěšující je, že některé knihovny si to již úspěšně odzkoušely. Těch pozitivních příkladů je však zatím poněkud málo na to, abychom mohli konstatovat, že knihovny princip partnerské spolupráce v místě obecně přijaly.

SHRNUTÍ – JAKÁ JE KOMUNITNÍ KNIHOVNA

- Komunitní knihovna napomáhá rozvoji komunity v místě svého působení – podporuje dobré soužití lidí v místě, pomáhá lidem zlepšovat místo, obec, město, ve kterém žijí, a rozvíjet dobré vztahy mezi lidmi, vytvářet potenciál i prostor pro komunikaci mezi skupinami lidí i organizacemi na daném území.
- Komunitní knihovna nezaměřuje své aktivity pouze na své registrované čtenáře, ale plánovitě a systematicky oslovuje celou komunitu místa; své služby rozvíjí tak, aby mohla pružně reagovat na potřeby všech skupin lidí v místě.
- Komunitní knihovna poskytuje prostor pro aktivity jednotlivých skupin lidí a propojuje je s dalšími skupinami i jednotlivci v souladu s rozvojem komunity.
- Komunitní knihovna se podílí na společném životě místa, vyznačuje se spoluprací s místními organizacemi a institucemi. Svými aktivitami podporuje propojování veřejného a soukromého sektoru, rozvoj partnerství mezi organizacemi a představiteli veřejné správy, neziskovými organizacemi, podnikateli, občany.

NEZBYTNÉ PODMÍNKY

Aby knihovna mohla fungovat jako komunitní centrum, měla by splňovat tyto podmínky:

- být snadno dostupná všem,
- mít místo informačně zmapované (získávat a zpracovávat informace nejen o místní kultuře, ale ze všech oblastí života místa; vědět, co se kde v místě děje, které organizace i instituce zde sídlí, čím se zabývají, jaké mají potřeby, možnosti),
- mít schopnost navazovat partnerské kontakty s organizacemi v místě,
- být otevřená k problémům komunity,
- zachovávat svoji neutrální půdu, aby mohla být pro všechny i různorodé skupiny přijatelná a důvěryhodná.

KOMUNITNÍ KNIHOVNOU ANO, NEBO NE

Myslím, že žádné veřejné instituce u nás se v posledních letech nezměnily tak výrazně, jako knihovny. Měnily se zejména v technických, technologických a obdobných náležitostech; obsahově – v dětské otevřené kluby s pestrou nabídkou aktivit – se změnila mnohá dětská oddělení veřejných knihoven. Další obsahovou změnu přináší pojetí komunitní knihovny.

Nic nás pravděpodobně nebude nutit k přijetí komunitní role. Nic, protože málokdo mimo knihovníků samotných si uvědomí, jak výraznou a podněcující roli by knihovna v místě mohla hrát. Ale ono místo komunitního centra v obci nezůstane neobsazeno dlouho. Počátkem 90. let se k nám dostala myšlenka komunitních škol, jejíž počátky lze vysledovat až do roku 1935, kdy s její realizací úspěšně začali v americkém Flintu v Michiganu. Školy mají vybavené prostory, které především v odpoledních hodinách nebývají plně využity.

Základní školy v ČR jsou, obdobně jako veřejné knihovny, zřizovány městem nebo obcí. Vzniku komunitních center při školách nahrávají dlouhodobé záměry většiny krajů v oblasti školství. Současně s úpravou sítě škol (tj. redukcí jejich počtu) deklarují potřebu měnit školy v kulturní a vzdělávací centra, která se otevřou různým skupinám obyvatel, především dospělé populaci. Společně s aktivitou několika nevládních organizací, které svými projekty rozvíjení komunitních škol podporují, to vytváří velmi příznivé podmínky pro proměnu škol ve společensko-kulturní centra obcí. Je tady však jedna věc, která patrně bude celý proces výrazně brzdit. Naše školy nejsou na takovou změnu připraveny. Negativně zde působí konzervativnost našeho školství, uzavřenost škol, stále ještě převládá zaměření učitelů na jednosměrné vzdělávání dětí a absence zkušeností a dovedností komunikovat s dospělou populací (často využívají autoritu danou zákonem, orientují se především na faktografické znalosti a většinou neumí rovnoprávně komunikovat ani s žákem, ani s jeho rodiči).

Je třeba počítat s tím, že kvalita a potřeba všech veřejných služeb začne být prověřována. Jestliže knihovna bude umět a chtít nabízenou příležitost využít a bude působit jako informační a komunitní centrum, jistě se o její místo v obci nemusíme obávat.

POZNÁMKA:

* Slovo komunita se poslední dobou objevuje v mnoha materiálech, a protože jde o materiály pro knihovnictví důležité (rozvojové programy, dlouhodobé plány krajů, koncepce rozvoje knihoven a pod.), je dobré se s ním trochu seznámit.

Slyšíme-li „komunita“, vybaví se nám nejspíš komunita terapeutická nebo romská či vietnamská. Tak se s komunitou nejčastěji setkáváme v našich sdělovacích prostředcích.

Slovo komunita pochází z latinského *communitas*, kde znamená lidské společenství, společnost, obec, ale také vlídnost, laskavost i družnost. Komunita je mnohotvárný pojem, v češtině, ale také třeba v angličtině, se užívá v několika významech – především jako označení skupiny lidí, jejíž život se odehrává na nějakém zeměpisně vymezeném místě, nebo kterou spojuje místo společných aktivit (pracoviště, škola atd.), případně se tímto slovem označuje společenství lidí, které pojí společný zájem, profese, náboženství atd.

V souvislosti s místními projekty se ustálil význam, ve kterém budeme slovo komunita používat i v kontextu s aktivitami knihoven a který můžeme ve stručnosti vyjádřit asi takto:

Komunita je tvořena lidmi, kteří patří k určitému místu (žijí v určité lokalitě, mají společnou tradici a pod.) **a vytvářejí mezi sebou nějaké vztahy – sociální vazby.**

Pro potřeby knihovny, která má zájem působit jako knihovna komunitní, je vhodné teritoriální území vymezit prostorem, který má být dotyčnou knihovnou obsluhován (městská knihovna – město, sídlištní pobočka – sídliště).

Ne všichni lidé jsou vášnivými čtenáři a zdaleka ne všichni čtenáři jsou pravidelnými návštěvníky veřejných knihoven, tedy našimi registrovanými uživateli. Asi 80 % obyvatel nechodí do veřejné knihovny v místě (a mnohde je to procento ještě vyšší). To je příliš mnoho na to, abychom nad nimi mávli rukou nebo dokonce ohrnuli nos. Co nabídneme těmto lidem, aby i oni považovali knihovnu ve své obci či městě za potřebnou nebo dokonce za nezbytnou?

Všichni moc dobře víme, jak bohatým potenciálem knihovna disponuje. Jde jen o to, zda tento potenciál umíme a chceme využít ve prospěch místa, kterému máme sloužit. Zda se chceme více podílet na životě místa a lidí v něm. Více vycházet z toho, co lidé opravdu potřebují. A více ve prospěch komunity využívat to, co máme k dispozici. Zda umíme a chceme být komunitní knihovnou.

Veřejný internet v malých vesnických knihovnách z pohledu municipálního managementu

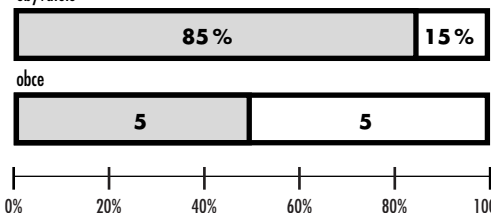
Jsem ráda, že mám možnost na případu jednoho venkovského mikroregionu představit naději a pochybnosti, které v sobě jako municipální management v souvislosti s veřejným internetem v našich knihovnách nosíme.

Mikroregion Podjavořicko je dobrovolný svazek obcí na území Jihočeského kraje a kraje Vysočina. Z deseti obcí mikroregionu mají všechny obecní knihovny a polovina obcí má knihovnu s veřejně přístupným internetem. Údaje pro tento příspěvek byly získány polo-standardizovanými rozhovory s knihovnicemi v červnu 2004; kategorie „dětí a mládež“ nebyla v rozhovorech jednoznačně věkově omezena, knihovnice do ní spontánně zařazovaly děti a studenty.

Protože veřejně přístupný internet v obecní knihovně nemají především menší obce mikroregionu s počtem obyvatel okolo stovky, má přístup na internet v knihovnách svých obcí asi 5860 ze 6730 obyvatel mikroregionu.

To je velmi příznivé zjištění. Znamená to, že **zastupitelstva obcí s pomocí dotační podpory státu vytvořila pro 85 % obyvatel mikroregionu podmínky pro užívání internetu.**

Graf č. 1
INTERNETIZACE KNIHOVEN MIKROREGIONU DLE OBČÍ OBYVATELÉ

I když jsme tak učinili v průběhu několika posledních let a s pomocí různých dotačních programů, vedla nás všechny k rozhodnutí o zřízení veřejné internetové stanice stejná úvaha: chtěli jsme **vytvořit především informační a vzdělávací příležitosti a odstranit tak jeden**

z handicapů venkovanů a venkova. Chápali jsme tedy financování jak zřízení stanice, tak jejího každoročního provozu, jako **investici do budoucnosti venkova.**

Předpokládali jsme, že internet bude nejvíce využíván **dvěma cílovými skupinami:**

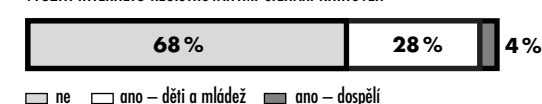
- děti a mládež, kteří se s ním učí pracovat ve škole;
- návštěvníky našeho kraje, protože jsme region orientovaný na šetrnou turistiku.

Zhruba tříleté zkušenosti z provozování internetu v našich knihovnách umožňují shrnout problémy, se kterými se setkáváme, a zveřejnit otázky, které si jako municipální management nad veřejným internetem v knihovnách, jejichž jsme zřizovateli, klademe.

PROBLÉM Č. 1: PŘÍLEŽITOSTI PŘEVYŠUJÍ ZÁJEM

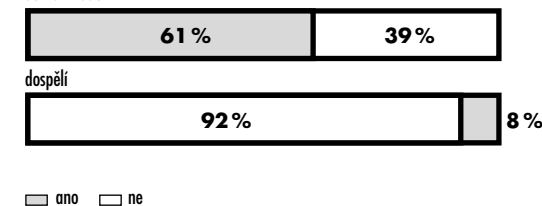
Internet v knihovnách mikroregionu s nabídkou veřejného internetu využívá třetina z jejich registrovaných čtenářů. To se nám zdá být málo.

Graf č. 2
VYUŽITÍ INTERNETU REGISTROVANÝMI ČTENÁŘI KNIHOVEN

I když skoro všichni uživatelé internetu z registrovaných čtenářů jsou děti a mládež, není jich tolik, kolik bychom očekávali: necelé dvě třetiny z nejmladších čtenářů knihoven jsou současně uživateli veřejného internetu.

Graf č. 3
UŽIVATELÉ INTERNETU, REGISTROVANÍ ČTENÁŘI, DLE GENERACÍ

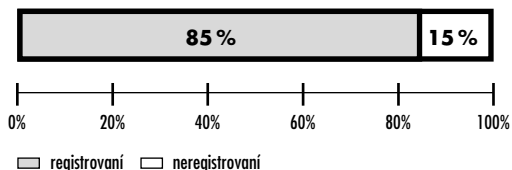

I když je management obcí vesměs „oběma nohama na zemi“ a většinou prost emocí, shodujeme se v pocitech zklamání; konstatujeme, že jsme **vytvořili příležitosti, které nejsou využívány** a klademe si otázku po příčinách tohoto jevu.

PROBLÉM Č. 2: INTERNET VÝZNAMNĚ NEOTEVÍRÁ DVEŘE KNIHOVEN NEČTENÁŘŮM

Veřejný internet přivádí do knihoven mikroregionu málo nových návštěvníků. Ze všech jeho uživatelů je pouhých 15 % neregistrovaných čtenářů, přičemž v podstatě nedochází k situaci registrace uživatele internetu jako čtenáře.

Graf č. 4
UŽIVATELÉ INTERNETU DLE REGISTRACE ČTENÁŘŮ
čtenáři knihovny

Pro management obcí je tento jev dalším zklamáním, a to především v souvislosti se vzdělávací funkcí knihoven. Ubývá-li čtenářů a nepřibývá-li uživatelů internetu, kde hledají své informační zdroje ti, kteří se vzdělávají? Provozujeme vskutku knihovny jako „brány ke znalostem“, jak jsou nazývány v Manifestu UNESCO o veřejných knihovnách 1994?¹ **Pokud v našich „branách ke znalostem“ není dost živo, tážeme se proč.**

PROBLÉM Č. 3: POPTÁVKA A NABÍDKA

Knihovnice mají v zásadě přehled o poptávce uživatelů internetu, ať již proto, že působí v ročních poradkách nebo proto, že mají povinnost střežit dodržování těch částí provozních řádů, které se týkají obsahu internetu vhodného k prohlížení ve veřejných prostorách. Shodují se jednak v tom, že vyčerpávající představu o navštěvovaných internetových adresách nemají, a jednak v tom, že poptávka uživatelů internetu je homogenní a velmi „chudá“:

- dospělí místní obyvatelé „jdou na jisto“ pro informace o zaměstnání a o dovolené;

- dospělí turisté si stahují elektronickou poštu a vyhledávají informace o dopravním spojení;
- děti ze základních škol hledají asi z poloviny údaje pro školní referáty a z poloviny si přijdou hrát. Ukázaly se rozdíly mezi knihovnami v dětských znalostech adres jako informačních zdrojů a v dovednostech jejich vyhledávání. Předpokládáme, že tyto rozdíly jsou ovlivněny školou, které je dětský uživatel internetu v knihovně žákem, ale tato hypotéza nebyla ověřována. Skutečností je, že část dětských uživatelů internetu je jedinou skupinou mezi všemi uživateli internetu, která hledá u knihovnice odbornou pomoc;
- středoškolští studenti si stahují elektronickou poštu, vyhledávají informace o dopravním spojení, stahují si podklady pro své školní práce a v době přijímacích řízení vyhledávají informace o školách;
- někteří vysokoškolští studenti navíc využívají služeb elektronického bankovníctví a internetového obchodu.

Nepochybně **jediná poptávka, kterou můžeme uvést do souvislosti s celoživotním vzděláváním, je spojena s vyhledáváním zdrojů pro zpracování školních referátů a studentských prací.**

Otázky, které si jako municipální management klademe, se týkají jak školství, tak nabídky. Odnášejí si děti ze škol takové znalosti a dovednosti, které jim umožní používat internet jako nástroj celoživotního vzdělávání? Jaká je nabídka informací, výukových a vzdělávacích programů?

Na položené otázky nabízíme náznaky těchto odpovědí:

O T Á Z K A Č. 1

PROČ SE PŘÍLEŽITOSTI, KTERÉ JSME VEŘEJNÝM INTERNETEM V KNIHOVNÁCH VYTVOŘILI, SETKÁVAJÍ S RELATIVNĚ MALÝM ZÁJMEM VENKOVSKÝCH OBYVATEL?

Třetí kapitola Směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj služeb veřejných knihoven² se zabývá potřebami jejich uživatelů. Na prvních dvou místech předpokladů efektivních služeb veřejné knihovny je uvedeno stanovení potenciálních uživatelů a analýza jejich potřeb.

Ačkoliv jsme v našem venkovském mikrore-

gionu nepředpokládali, že potenciálními skupinami uživatelů jsou všechny v tomto dokumentu výčtově uvedené skupiny (např. podnikatelé či místní správní orgány, kteří měli přístup na internet vyřešen již dříve a mimochodem právě dobrá zkušenost místní samosprávy s používáním internetu vytvořila příznivé klima pro podporu vytváření veřejně přístupných internetových míst), a stanovili si především v úvodu tohoto příspěvku uvedené dvě cílové skupiny (místní děti, mládež a turisty), zdá se, že naše úvaha byla chybná. Vnímáme tento lokální problém venkovského prostoru jako obecný problém „konání před zkoumáním“, **kdy potenciální uživatelé byli spontánně definováni, aniž by byla provedena analýza potřeb venkovské populace, těch potřeb, jež mohou být uspokojeny prostřednictvím internetu, tzn. informačních a vzdělávacích.**

Potřeba být informován je samozřejmě komparativní potřebou a pokud se ve vesnicích považují za dostatečně informované ti, kteří cestou z obchodu proberou místní klepy a večer zapnou zprávy na Nově, jsou těmito nástroji jejich informační potřeby uspokojeny. Nu a ti, jejichž informační potřeby jsou rozmanitější, řekněme s mírnou nadsázkou „venkovská inteligence“, a používají jako nástroj jejich uspokojování též internet, ho vesměs mají doma. Děti a mládež z venkovských rodin bez připojení domácností na internet nemají podporu rozvíjení své komparativní informační potřeby v rodinách a mezi vrstevníky zcela obtožijí používáním internetu pro zábavu. „Většinou hledají hlouposti,“ řekla mi jedna z knihovnic a nebyla sama. Zatímco ve škole mají tuto zábavu zadarmo, v knihovně za ni musí zaplatit. Tak dochází k tomu absurdnímu jevu, kdy internet v knihovnách využívají děti z lépe situovaných, většinou podnikatelských rodin („jestli jsou na něm půl hodiny nebo hodinu je jim jedno“), mnohdy vybavených počítači a internetem, které si tuto službu platí ze svého kapesného, aby „nemusely doma poslouchat výčitky o vysokých účtech za telefon“, a děti ze sociálně slabšího a vzdělanostně nepříliš podnětného prostředí nedostanou od rodičů na internet (rozuměj: zábavu) peníze, takže do knihovny nepřijdou. O obecnosti tohoto jevu svědčí i výsledky průzkumu uživatelských potřeb usku-

tečného na jaře 2003 ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje:³ zjišťování důvodů nezájmu 78 % registrovaných čtenářů o internetové služby bylo konstatováno, že asi 40 % má přístup na internet zdarma ve škole nebo v zaměstnání a 14 % doma.

Potřeba vzdělávat se není naplněna uspokojením informačních potřeb (vědění nejsou znalosti) a rozpaky knihovnic nad otázkou vzdělávací funkce internetu v jejich knihovnách jsou zcela legitimní v situaci dynamické informační společnosti, zahlcené množstvím dat. „Pokud by to bylo kopírování do referátů...“,“ zaváhala s úsměvem jedna z nich a posílila tak pochybnosti o této funkci internetu v obecních knihovnách, které jako municipální management máme.

Doporučujeme:

- **otevřít odbornou diskuzi o vztahu mezi informacemi a vzděláním;**
- **trvale provádět analýzy informačních a vzdělávacích potřeb konkrétních sociálních skupin obyvatel;**
- **na základě těchto analýz definovat cílové skupiny uživatelů veřejného internetu v knihovnách;**
- **nabídku knihoven vytvořit s cílem uspokojit potřeby potenciálních uživatelů.**

O T Á Z K A Č. 2

PROČ VEŘEJNÝ INTERNET NEPŘIVÁDÍ VE VĚTŠÍ MÍŘE DO VENKOVSKÝCH KNIHOVEN NEČTENÁŘE?

Otázka v nás spíše vyvolává **další otázky** než náznaky odpovědí: jsou informační a vzdělávací potřeby těch venkovských obyvatel, kteří veřejný internet v knihovnách nevyhledávají, uspokojovány internetem doma? Jsou uspokojovány s pomocí jiných nástrojů než internetu, nebo je neuspokojení těchto potřeb zdrojem napětí ve venkovských lokalitách? Vlastně o tom nic nevíme, jen bychom snad jako aktéři venkovské každodennosti podotkli, že pokud je zde snad přítomno toto **sociální napětí**, pak v hodně latentní podobě. „Ti, kteří si do knihovny zvykli chodit, sem chodí – a někteří i na internet. A ti, kteří si sem nezvykli chodit, nás nepotřebují ani kvůli internetu – s výjimkou studentů,“ shodly se knihovnice. A opravdu – **místní studenti** středních, ale především vysokých škol, by představovali početně velmi malou

skupinu venkovské populace, jsou významnými aktéry skupin uživatelů veřejného internetu – neregistrovaných čtenářů. „Pro koho si myslíte, že jsem tady v pátek do večera?“ zeptala se mě jedna z knihovnic a o pár kilometrů dál se jiná otázala „Pro koho si myslíte, že jsem tu v sobotu dopoledne?“ a obě si stejně odpověděly „pro ně!“. A musím říci, že my, jako management obcí ve službě těmto mladým lidem vytrváme: je jich málo, protože je nás ve venkovské krajině málo a v době vlády kvantitativních ukazatelů zajišťujeme tuto službu stejně obtížně a drah, jako všechny jiné služby ve venkovském prostoru.

Druhým podsouborem skupiny těchto uživatelů internetu jsou **turisté**; jejich počet je ovlivněn mírou orientace obce a regionu na cestovní ruch: ti jsou vesměs zběhlými uživateli internetu, v dočasné roli turistů vyhledají nástroj uspokojení svých informačních potřeb podle svých zvyklostí a nabídkou veřejného internetu pro ně posilujeme atraktivitu venkovské lokality.

Třetím a nejmenším podsouborem skupiny těchto uživatelů jsou **dospělí místní obyvatelé**, kteří jdou vesměs najisto na adresu napsanou na papírku, kterou jim někdo (úřad práce, cestovní kancelář atp.) doporučil. Přicházejí jednorázově, účelově a zřídka.

V zásadě je to skupina **situacních uživatelů**: internet jim pomáhá zvládat určitou situaci a s jejím pominutím mizí i jejich zájem o něj. Bereme to jako fakt; znamená to, že početně významnější se tato skupina může stát tehdy, bude-li více situací, které je do knihovny na internet přivedou. Povzbuzující případ navození takové situace pro místní seniory „doposud převážnou část z celkového počtu návštěvníků BMI představovali studenti, letos poprvé převažovali seniři“ zveřejnila loni Knihovna města Hradce Králové.⁴

Doporučujeme:

- **zveřejňovat „dobré zkušenosti“ jednotlivých knihoven s různými druhy situací, které v duchu Manifestu UNESCO o veřejných knihovnách 1994 přivádějí do veřejných knihoven jako „místních bran do světa vědomostí“ ty, které čtenářský zájem minul;**
- **podporovat společné místní projekty knihoven, škol a dalších partnerů navozující a podporující situace, které mohou být je-**

jich aktéry uspokojivě zvládnány s pomocí internetu.

OTÁZKA Č. 3

NENÍ RELATIVNĚ MALÁ POPTÁVKA PO SLUŽBÁCH VEŘEJNÉHO INTERNETU VE VENKOVSKÝCH KNIHOVNÁCH ZPŮSOBENÁ NEDOSTATEČNOU PŘÍPRAVOU JEJICH UŽIVATELŮ VE ŠKOLÁCH?

Užívat **internet jako nástroj** uspokojování těch potřeb, jejichž uspokojování knihovny deklarují, nepochybně znamená osvojení si znalostí a dovedností k ovládnání tohoto nástroje. Žehrat nad „vyhledáváním hloupostí“ dětských uživatelů internetu je v obecné rovině střílením do vlastních řad, cítíme-li se být těmi, kteří mají tyto znalosti a dovednosti předávat. Pokud jsem se v rozhovorech s knihovnicemi našich knihoven nedozvěděla ani jednu vzdělávací adresu, je to jejich problém?

Proměně role učitele s odkazem na kvalitativní výzkum věnovaný výukovým aktivitám založeným na ICT věnovala pozornost i konference „Informační gramotnost – vědomosti a dovednosti pro život“.⁵ Zde byly vzpomenuty rozdílné situace přístupu učitelů k internetu a jejich postoje jako zatím teprve koncipované výzkumné téma, propojení škol a jejich knihoven s veřejnými knihovnami a internetem a kontinuita výchovy v rámci základní, střední a vysoké školy a veřejné knihovny.

Pro nás, praktiky místní veřejné správy, je potěšitelné sejít se názorově s odborníky v oblasti vzdělávání v názoru, že „učit mohou jen poučení“: internet jako nástroj celoživotního vzdělávání se musí naučit ovládat nejprve ti, kteří to mají učit ostatní.

I sebelepší a sebelépe ovládaný nástroj je ovšem k ničemu, není-li dostatečný prostor pro jeho používání. Kde jsou na internetu pro různé uživatele vytvořené vzdělávací programy? „Většinou jim stejně dám na výběr z několika dobrých knížek,“ charakterizovala knihovnice řešení situace na internetu marně tčkájícího návštěvníka knihovny. Již zmíněná konference upozornila na „zcela chybějící evaluaci vzdělávacích webových stránek a integrace těchto stránek do života škol ve Státní informační politice ve vzdělávání“ a doporučila navázat na tradici evaluace učebnic.

Doporučujeme:

- **vzdělávat vzdělávající v užívání internetu jako nástroje uspokojování informačních a vzdělávacích potřeb;**
- **podporovat projekty vytvářející nabídku rozmanitých vzdělávacích programů pro různé skupiny uživatelů v rámci celoživotního vzdělávání.**

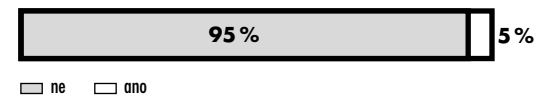
Závěr

Municipální management mikroregionu Podjavorčicko vytvořil s pomocí státní dotační politiky příležitosti pro používání veřejného internetu pro 85 % svých obyvatel. Několikaleté zkušenosti nás vedou ke konstatování jeho užívání pouze 5 % obyvatel mikroregionu.

LITERATURA:

- 1 Manifest UNESCO o veřejných knihovnách 1994, <http://knihovnam.nkp.cz>.
- 2 Služby veřejných knihoven, Směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj, Aktuality SKIP, svazek 20, Praha 2002.
- 3 Průzkum uživatelských potřeb ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje, Čtenář 56/2004.
- 4 Internet přilákal seniory do hradecké městské knihovny, <http://ikaros.cz>.
- 5 Informační gramotnost – vědomosti a dovednosti pro život, <http://ikaros.cz>.
- 6 Deklarace zásad a Akční plán Světového summitu o informační společnosti, <http://ikaros.cz>.

Graf č. 5
UŽIVATELÉ INTERNETU V MIKROREGIONU PODJAVOŘICKO

Jsme přesvědčeni, že zmenšování „digitálních propastí“ a vytváření „digitálních příležitostí“ v duchu Deklarace zásad a Akčního plánu Světového summitu o informační společnosti⁶ z prosince 2003 může být dobrou cestou k rozvoji nejen venkova. Nad jejími svůdnými slepými odbočkami a obrysy jejich cílů se zamyslíme ve snaze ukázat ji a otevřít jako rovnou příležitost pro ty, kteří se pro ni rozhodnou.

ELIŠKA NOVOTNÁ (novotnae@fm.vse.cz)

Příspěvek vznikl při řešení grantu podpořeného Vzdělávací nadací Jana Husa a zazněl i na konferenci Knihovny v pavučině spolupráce

Pamětní cena Astrid Lindgrenové

Vítěz třetího ročníku mezinárodní Pamětní ceny Astrid Lindgrenové, jež se udílí za dětskou literaturu a literaturu pro mládež, byl vyhlášen na tiskové konferenci 16. března ve Vimmerby, v bydlišti Astrid Lindgrenové v jižním Švédsku. Cenu pak slavnostně předá její královská Výsost princezna Viktorie 25. května ve Stockholmu za přítomnosti předsedy vlády Görana Perssona a dalších významných hostů. Ceremonie, přístupná široké veřejnosti, proběhne pod širým nebem.

Podnět ke vzniku tohoto nejvyššího světového ocenění dala švédská vláda v roce 2002. Od té doby poskytuje cenu v hodnotě pěti milionů švédských korun (přibližně 530 000 euro) Švédská národní rada kultury autorům, ilustrátorům, pohádkářům či podporovatelům četby, jejichž dílo odráží ducha Astrid Lindgrenové. Cílem této ceny je zvýšit zájem o dětskou a mládežnickou literaturu a podporovat dětská práva na globální úrovni. Více informací o ceně naleznete na internetových stránkách: www.alma.se.

Na stejné adrese je také k dispozici seznam 394 organizací a institucí, jež mají právo nominovat kandidáty na příští ročník soutěže. Nominace začaly

17. března a Švédská národní rada kultury musí všechny nominace obdržet nejpozději do 15. května 2005.

Seznam nominujících je revidován jednou za rok. Letos poprvé mohou navrhnout kandidáty organizace v oblasti komiksu a kresleného filmu. Další novinkou je to, že nominované dokumenty budou dostupné ve všech jazycích Spojených národů – v angličtině, arabštině, čínštině, francouzštině, ruštině a španělštině.

Každá země na světě se může nominace zúčastnit. Každý může navrhnout čtyři kandidáty v kategorii spisovatel, ilustrátor, pohádkář (povídkář) a/nebo činnost podporující četbu. V každé z těchto kategorií lze navrhnout dva kandidáty z vlastní země a dva z ciziny. Oficiální seznam kandidátů bude vydán v září 2005 a opět v březnu roku 2006 bude vyhlášen vítěz dalšího ročníku. Další informace o nominacích na cenu podají: Anna Cokorilo, tel.: 0046-8-519 264 00/06, 070-602 51 15 (e-mail: anna.cokorilo@alma.se), Larry Lempert, tel.: 0046-70-463 12 20 (e-mail: larry.lempert@kultur.stockholm.se).

Překl. a úprava JANA VAŠKOVÁ

Městská knihovna v Tanvaldu

Tanvald – město se sedmi tisíci obyvateli, nazývané branou do Jizerských hor.

Přesné údaje o tom, kdy vlastně Tanvald vznikl, nemáme. Je tomu asi 400 let od doby, kdy se objevily první zmínky o osadě jménem Tannenwald. Doloženo je povýšení Tanvaldu na město. Letos v červnu tomu bude přesně sto let, kdy se tak stalo.

Tanvald a celá oblast byla před druhou světovou válkou silně germánská. Svědčí o tom předválečný statistický údaj o počtu obyvatel, žijících v Tanvaldě, který hovoří o 8000 obyvatelích. Po ukončení války a odchodu Němců se tento počet snížil na pouhé 4000.

Potřebný rozvoj bavlňářského průmyslu v Tanvaldě a okolí vyvolal také potřebu bytové výstavby. Vznikla dvě velká sídliště, čímž se počet obyvatel v průběhu let postupně zvyšoval. Přesto do dnešního dne Tanvald nedosáhl předválečného stavu.

Od roku 1942 je Tanvald sloučený s obcí Šumburk, jejíž jméno zůstalo názvem místní části. Samo město leží v údolí řek Desná a Kamenice a tanvaldský katastr se rozléhá po přílehlých svazích a údolích Jizerských hor. Dobré vlakové a autobusové spojení na trase Praha – Harrachov a Harrachov – Liberec zvyšuje přitažlivost místa pro všechny milovníky přírody, pro turisty a lyžaře, obdivovatele Jizerských hor i Krkonoš.

Tanvald je městem s velkou spádovou oblastí – jsou tu dvě základní školy, gymnázium, obchodní akademie, lidová škola umění, nemocnice, nákupní centra.

Historie knihovny samé taktéž není dostatečně zmapována. Z otisků razítek ve starších knihách lze usoudit, že dnešní městská knihovna vznikla sloučením různých spolkových knihovniček, které tu působily ještě před vznikem první ČSR. Ze zachovalých dokumentů a informací pamětníků víme, že knihovna působila v letech po druhé světové válce na bázi dobrovolné čin-

nosti učitelů základních škol (asi 2 hodiny týdně) v různých náhradních prostorách, než získala dvě malé místnosti v budově dnešní tanvaldské spořitelny. Tento stav se změnil v roce 1971, kdy došlo k profesionalizaci knihovny, ta získala jednoho stálého kvalifikovaného knihovníka a navíc pomocníka asi na čtyři hodiny týdně. Současně se knihovna přestěhovala do nových prostor v budově bývalé spořitelny v místní části Šumburk. Byly to tři místnosti, z nichž ta největší byla půjčovnou pro dospělé i děti, menší byla čítárnou a současně kanceláří vedoucího knihovny a třetí místnost sloužila jako sklad, balírna knih apod. Lokální vytápění na pevná paliva bylo později nahrazeno vytápěním akumulacími kamny.

Velkým úspěchem bylo, když počátkem 80. let minulého století knihovna získala dvě sousední místnosti (původní byt), čímž bylo možno vytvořit dětské oddělení, oddělení beletrie a oddělení naučné literatury. Základní nevýhoda těch-

to prostor ale zůstala. A sice to, že knihovna se nacházela v prvním poschodí domu, který nebyl bezbariérový. Navíc tento prostor postupně přestával vyhovovat rozrůstající se činnosti knihovny (v roce 1970 činil fond knihovny asi 8000 svazků a navštěvovalo ji asi 150 čtenářů).

Úvaha o získání nových prostor se změnila v nutnost na základě revizní zprávy statiků o nedostatečné nosnosti stropů knihovny (která dokonce zakázala pořádání všech kolektivních akcí z důvodů bezpečnosti).

Složité hledání vhodného místa, včetně vykoušení významu slova lobbování v praxi

(tehdy se ještě tolik nepoužívalo), bylo završeno úspěchem: v budově bývalého okresního soudu, kde se mimo jiné nacházel finanční úřad, pracovní úřad a další instituce, byly nalezeny nové prostory. I když je knihovna opět v prvním poschodí, sídlí v budově ve středu města, ideálně dostupné, což tento nedostatek bohatě vyvažuje.

V roce 1996 byly volné prostory v krátké době tři měsíců přebudovány a upraveny a 2. května toho roku byla knihovna slavnostně otevřena. Tím se začala psát její nová historie.

Co knihovna získala? Nejdříve pracovnice ztratily hodně sil při stěhování a zařizování knihovny (každý, kdo s knihami pracuje, ví, co to obnáší), ale pozitiv je více.

Především získala nové prostory s ústředním topením (konečně knihovnice přestaly mrz-

nout), s plastovými okny (která lze bez obavy otevřít), zcela nový knihovnický nábytek (spíš z neznalosti firem, než cíleně byla pro dodávku zvolena firma Intebo Šebek, která nám vyšla neskutečně vstřícná), a dokonce náš první počítač (i když šlo o zasloužilou staženku, vyřazenou z ekonomického odboru městského úřadu).

Co nás velmi potěšilo, byla skutečnost, že konečně máme místnost, kde se naši čtenáři mohou usadit (30 míst) při besedách, přednáškách, ale též takovou, kde je možnost pořádání různých výstav. V hlavním půjčovním sále jsou též k dispozici čtenářská místa a jinak tomu

není ani v dětském oddělení, které je sice malinké, ale o to milejší.

Město Tanvald investovalo do knihovny velkou finanční částku, ale ta nebyla vynaložena zbytečně. Oproti roku 1973, kdy měla knihovna necelých 10 000 svazků, činí dnešní fond 21 000, počet čtenářů vzrostl z 300 na 1652 a výpůjčky v roce 2003 činily 58 946. Besedy, exkurze, výstavní činnost, soutěže pro čtenáře a komponované pořady jsou běžné.

Blízkost hranice s Polskem přispěla k zařazení naší knihovny do knihovnické sekce Euroregionu Nisa, což přispělo k dalšímu rozšíření činnosti (např. mezinárodní výstavy „Krkonoš“) a k další spolupráci s knihovnami v Polsku a Německu.

V roce 2004, kdy město převzalo další kompetence, a v budově byly umístěny některé odbory městského úřadu, zde byl vybudován výtah, a tím se knihovna stala plně bezbariérovou. Tato skutečnost spolu se získáním přístupu na internet v roce 2000 (díky grantu MK ČR), zvýšila zájem o knihovnu i u tzv. nečtenářů.

Díky podpoře města se vybavení knihovny stále zlepšuje. Dnes disponuje dvěma místy pro připojení na internet pro veřejnost. Programové vybavení nám umožňuje plně automatizovaný výpůjční provoz, což při počtu dvou pracovníků mimořádně oceňujeme.

Podrobněji popsat situaci v naší knihovně by vyžadovalo více než jeden článek. Všechna námaha, kterou vynakládáme, vyplývá z naší lásky ke knihovnické práci, a nezabraňuje nám ve vymýšlení dalších akcí a programů pro uživatele knihovny. Vrací se nám v jejich spokojenosti.

Přejeme si, aby tak, jak je Tanvald branou do Jizerských hor, zůstala knihovna se svými knihami a našimi službami branou k srdcím a duším uživatelů.

ANNA LIŠKOVÁ (knihovna@tanvald.cz)
Foto LUDMILA ABRAHAMOVÁ

Zlatá svatba s knihovnou

Rozhovor s knihovnicí kladenské SVK Věrou Příbylovou

VĚRA PŘIBYLOVÁ

Do kladenské, v té době okresní knihovny, jsem nastoupila v roce 1954. Nejprve jsem pracovala ve výpůjčním oddělení pro dospělé. V roce 1958 jsem byla pověřena funkcí metodičky v okresním metodickém oddělení. V roce 1962 jsem začala dálkově studovat Střední knihovnickou školu v Praze. Studium jsem zakončila maturitní zkouškou v roce 1966. O čtyři léta později jsem přešla do krajského metodického oddělení, kde jsem zastávala funkci krajské metodičky na úseku budování střediskového systému a metodické práce okresních knihoven v kraji. V místě svého bydliště jsem více než 40 let dobrovolnou knihovnicí místní knihovny. Ve Středočeské vědecké knihovně už jako důchodkyně pracuji na poloviční pracovní úvazek.

› **Vážená a milá paní kolegyně, kdo četl pozorněji Váš profesní životopis, zjistil, že pracujete v našem oboru již 50 let a navíc celou tu dobu v jedné knihovně – v kladenské. To je neuvěřitelná věrnost, jak oboru, tak pracovišti. Zvláště pozoruhodné v dnešní době, kdy věrnost není všeobecně ceněnou hodnotou. V lidském životě by se to dalo přirovnat snad jedině ke zlaté svatbě dvou milujících se manželů.**

Když jsem se v září 2004 dozvěděl o Vašem jubileu, hned mě napadl rozhovor, který bychom mohli spolu udělat a v kterém byste mohla zavzpomínat na půlstoletí Vašeho knihovnického života.

Mohla byste nám povědět o Vašich úplných začátcích v knihovně? Jakou práci jste začínala?

Vím, že mé vzpomínání bude mladším kolegyním a kolegům připadat jako dávná historie, ale mě se zdá, jako by se všechno odehrálo včera. Je to asi tím, že čím výše člověk stoupá cestou svých přibývajících let, tím zřetelněji se jeho pohledu vrací vše, čím prošel a co prožil.

Tehdy mi bylo 15 let a první den do knihovny mě doprovázela moje maminka. Také si pamatuji, že přišlo. Dnes říkám, že mi alespoň v tomto případě přišlo štěstí. Životu jsem vděčná za to, že jsem mohla jít po knihovnické cestě a že se mi podařilo vytvořit silná pouta s oborem a s lidmi, kteří mě na této cestě provázeli.

Na řadu z nich s láskou vzpomínám a mnozí se stali mými celoživotními přáteli.

Do kladenské knihovny jsem nastoupila v roce 1954 jako patnáctiletá a byla jsem nejmladší z celého kolektivu. Moji starší kolegové se ke mně od prvního dne chovali velice přátelsky a laskavě mi odpouštěli moje chyby. S jejich přispěním mě knihovnická práce silně přitahovala a naplňovala. Každý den jsem se do práce těšila. Knihovna tehdy sídlila v kladenském zámku. Prostředí na mě působilo velice tajemně a když jsem si přečetla historii zámku, rozehrála jsem fantazii naplno. Po zapracování jsem začala ve výpůjčních službách. V zámecké chodbě byla dvě okénka – příjem a výdej knih – kterými byli čtenáři obsluhováni. Knihy si vybírali na základě seznamů knih, a protože mnozí neměli s jejich procházením trpělivost, často nás žádali, abychom jim něco doporučili. V začátcích to byl pro mne problém, neznala jsem jejich zájmy a s obsahem fondu jsem se teprve seznamovala. Z jednotlivých skladů jsem přinášela kvanta knih, které jsem zase musela odnášet a zařazovat. Tak jsem se učila poznávat obsah knižního fondu, ale i čtenáře. Pro mě to bylo velice napínavé. Po přestěhování ze zámku do nových prostor to už bylo snazší, protože byl zaveden částečný volný výběr knih.

Postupně jsem se seznamovala s dalšími knihovnickými pracemi a také mi bylo svěřeno vedení dětského čtenářského kroužku, kde

jsem děti seznamovala s knižními novinkami a učila jsem je vést si čtenářský deník.

Po několika letech praxe a po absolvování Střední knihovnické školy v Praze mi bylo svěřeno místo okresní metodičky. Metodická práce tehdy byla nejen v naší, ale i v ostatních knihovnách teprve v začátcích.

› **Mohla byste nám říci, jak vypadala metodika v padesátých a šedesátých letech? Jaké byly tehdy její hlavní úkoly?**

Metodická oddělení začala vznikat v jednotlivých okresech už roku 1952, ale některé profesionální knihovny se o činnost vesnických knihoven začaly zajímat ještě před tím.

Vesnické knihovny nebyly v dobrém stavu. Nevedly se přírůstkové seznamy, knihy nebyly roztříděny, chyběly katalogy, nebyla vedena ani základní evidence čtenářů a výpůjček. Výpůjční činnost byla nepravdivá a v mnohých knihovnách se nepůjčovalo. Bylo toho hodně, co bylo třeba napravit a vylepšit.

Knihovny se proto začaly komplexně zpracovávat. Podle potřeby se několikrát ročně pořádaly semináře a školení pro nové knihovníky, na nich se probíraly otázky knihovnické práce, zejména zpracování knižního fondu, půjčování knih a statistika, získávání čtenářů do knihovny, práce s jednotlivými druhy literatury a podobně.

Práce knihovníků pak byla pravidelně hodnocena. Zpracovávaly se statistické rozborů, z nichž se vycházelo při další práci. Knihovny se vedly k tomu, aby vypracovávaly roční plány práce. Byl také zájem na tom, aby knihovník pořádal pro své čtenáře různé programy, např. besedy, přednášky, soutěže. Budovaly se tzv. výměnné fondy a začínalo se s rozesláním souborů knih na malé knihovny, kde obec neměla dostatek finančních prostředků na nákup knih do vlastního fondu.

Velkou roli při zdokonalování činnosti knihoven sehrála celostátní soutěž Budujeme vzornou lidovou knihovnu.

› **Na soutěž se často vzpomíná a její hodnocení bývá rozporuplné. Myslím, že jako každá věc, tak i ona měla své dobré i špatné stránky. Jak to vidíte vy, paní Příbylová?**

Soutěž Budujeme vzornou lidovou knihovnu

trvala 40 let. I přes některé nedostatky a poplatnost době přispívala k aktivizaci práce knihoven a napomáhala k vytváření potřebných podmínek pro činnost knihovny i ze strany tehdejších zřizovatelů. Za těch čtyřicet let byla vybudována řada pěkných knihoven, které měly vynikající výsledky a v průběhu soutěže získaly také pěkné umístění i vybavení, které mnohde slouží až do dneška. V neposlední řadě se dostávalo ocenění záslužné a často nezištné práci knihovníků, velice často ze strany státních orgánů přehlížené. Řada knihovníků stále ještě vzpomíná na každoroční slavnostní setkávání, které pro ně bylo významnou společenskou událostí a kde také vznikaly krásné celoživotní přátelské vztahy.

Vadou této soutěže bylo, že některá kritéria měla silně politický ráz, jako například počet výpůjček naučné literatury, míněna byla především marxistická a společenskopolitická literatura. Výrazně byly také hodnoceny kolektivní formy práce, zejména politického charakteru.

› **Hovoříme-li o historii knihovnictví, měli bychom se také dotknout systému kooperace knihoven, nazývaného střediskový. Vím, že fungoval nejenom ve Středočeském kraji, ale v celé republice. Mohla byste nám o tom říci něco bližšího?**

Je to dlouhá historie, a tak začnu od Adama. Knihovny u nás představují jedno z nejrozšířenějších a nejstabilnějších kulturních zařízení, a to díky prvnímu knihovnickému zákonu z roku 1919, který ukládal každé obci zřídit veřejnou knihovnu.

Na začátku šedesátých let už bylo ale třeba knihovnické služby zkvalitnit, protože knihovní fondy byly zastaralé a nedostatečně doplňované a ve větších obcích rozsah knihovnických prací už dávno přerostl možnosti dobrovolných knihovníků.

Střediskové knihovny vznikaly postupně ve všech spádových střediskových obcích. Současně s tím začal také rozvoj profesionalizace knihovníků. Smyslem a posláním střediskového systému bylo zajistit, aby čtenáři dostávali kvalitní literaturu, aby i v těch nejmenších obcích byl pestrý a bohatý výběr, zajišťovaný systémem pravidelné cirkulace knih ze střediskových knihoven. Pravidelný přísun nových

Kosmdesátce PhDr. Borise Mědíka

knih i do menších knihoven se odrážel v nárůstu čtenářů a výpůjček. Navíc veškerá centralizace finančních prostředků ve střediskové knihovně (na nákup knih, knihovnického zařízení, na platy knihovníků) byla nástrojem ke zkvalitňování působnosti malých knihoven ve středisku. Do střediskové kooperace nebylo povinné vstupovat, proto některé knihovny pracovaly nadále samostatně. Tak to alespoň fungovalo v našem kraji.

Byla to práce dlouhodobá a náročná, byla to léta přesvědčování a dokazování výhod tohoto systému, byla to léta zkvalitňování knihovnické práce, ať už ve výpůjční činnosti nebo v budování výměnných knihovnických fondů nebo v pořizování knihovnické techniky, ale i v umístění a vybavení střediskových knihoven.

Přes veškeré obtíže, které se při této práci vyskytly, jsem ráda, že střediskový systém přispěl ke zlepšení knihovnické práce především na vesnicích a přispěl také ke zvýšení vážnosti našeho povolání.

V současné době se opět rozvíjí kooperační systém na základě dobrovolnosti zúčastněných knihoven. Tentokrát hovoříme o regionálních funkcích, ale i ony vedou k rozvoji spolupráce knihoven, opráší se metodická činnost a dokonce i slovo „metodika“ bylo vzato na milost a lze ho užívat. Do této činnosti proudí nemalé množství finančních prostředků ze státní dotace. Věřte, že mě to opravdu těší.

› **Pani Příbylová, patřila jste mezi spolupracovnice Mgr. Josefa Muzikáře, který jako ředitel kladenské knihovny ke konci 80. let minulého století prosazoval některé moderní přístupy. Řekněte nám něco o těchto věcech.**

Mgr. Josef Muzikář působil jako ředitel SVK v Kladně velmi krátce. Vzpomínám na něho jako na člověka velice konstruktivního, pracovitého a zapáleného pro to, aby se knihovnictví posunulo kupředu. On sám viděl daleko dopředu a ve svých materiálech již plánoval automatizaci knihovnických procesů, a to na rozdíl od nás, pro něž byla automatizace někde v nedohlednu. Prováděl různé průzkumy a analýzy knihovnické činnosti, na jejichž základě zpracoval řadu materiálů, například Strukturální a funkční model SVK, Model jednotného řízení veřejných knihoven, Koncepti vzdělávání pra-

covníků SVK a sítě veřejných knihoven, Veřejné knihovnictví v přestavbě a řadu dalších odborných materiálů, směrnic a vzorů vztahujících se k práci se čtenářem, k budování knihovnických fondů a katalogů, k plánování a rozborové činnosti, k evidenční činnosti knihoven atp. Ne všechno bylo přijímáno s porozuměním a snahou něco prosadit. Neměl to v té době lehké. Vidět dál a toužit něco změnit, k tomu nestačí jen ředitel, ale za něj se musí postavit většina knihovníků, myslím v celém Středočeském kraji. Jedině tak by bylo možné s něčím pohnout, něco nového dokázat. A to se bohužel nestalo.

› **On už tehdy přišel s novým pojetím knihovny, totiž knihovny jako jednoho z mála míst, kde se lidé mohou ještě setkávat a přátelsky spolu komunikovat. To je myšlenka, která dnes přichází ze země EU jako novinka.**

Ale úplně na závěr, paní Příbylová, jaké byste si vybrala povolání, kdybyste se vrátila o 50 let zpátky?

Několikrát jsem o tom přemýšlela a došla jsem k závěru, že bych zůstala knihovnickému povolání věrná.

› **A proč? Vám nevádí ten vpád techniky a informačních technologií?**

Je to hezká práce s lidmi a dobrý pocit, že jim mohu pomáhat v jejich duševním růstu a třeba i ke chvilčím klidu a pohody při čtení dobrých knih. A je také radost mít dobré čtenáře a plné regály knih, o které je zájem.

Technika mne trochu zaskočila, protože jsem nevěřila, že se toho ještě dočkám. Mám ale radost z toho, že jsem se naučila s ní zacházet.

Mladším knihovníkům bych chtěla doporučit, aby nezapomínali na dobrý kontakt a lidský přístup ke svým čtenářům. Aby neviděli jenom počítačovou obrazovku, protože by přicházeli o to nejdůležitější – o souznění se svými čtenáři a o dobrý pocit a radost z dobře vykonané práce.

Závěrem chci ještě říci, že jsem vděčna osudu za to, že mohu již více než půlstoletí působit v knihovně. Pro mě je to životní dar.

Pani Příbylová, děkuji Vám za moudrá slova.

Čas kvapí někdy vskutku neuvěřitelně rychle. Chtěl jsem čtenáře Čtenáře odkázat na Mědíkovu *Bibliografování v čase i nečase*, které tu před nedávnem vycházelo na pokračování. Ale pak jsem zjistil, že to bylo už v roce 1997, takže se mi to „nedávno“ poněkud posunulo. (Textů Mědíkových bylo ovšem ve Čtenáři otištěno více.) Nicméně i tak si mohou naši čtenáři zmíněný vzpomínkový text vyhledat a přečíst. Vřele doporučuji.

Vzpomíná v něm na svou dlouholetou práci v Národní knihovně v Klementinu, nucený odchod odtud a další životní i pracovní peripetie. I tam probleskne jako u něho skoro vždy a všude Náchod a Náchodsko, rodný kraj, kraj dětství a mládí. Nezapomenutelná jsou pro něj léta gymnaziální v posledních letech prvorepublikových a pak v těžkých letech protektorátních. Maturoval na náhodském gymnáziu v roce 1944. Řadí se rád do „zbabělecké generace“. Beze sporu. Vždyť je jen o půl roku mladší než Josef Škvorecký, jeho dobrý přítel.

Poslední Mědíkovou větší prací je knížka *Swing na malém městě* (Ivo Železný, Praha 2002), vzpomínky na náhodský orchestr Miloslava Zachovaly, významný amatérský swingband protektorátní éry. Knížku sestavil spolu s Josefem Škvoreckým, ale ta mravenčí práce – oslovit půldruhé desítky pamětníků, „vytáhnout z nich“ texty vhodné k otištění v knížce, to byla samozřejmě práce Mědíkova. Sám je v knížce zastoupen jen nenápadným závěrečným „slovem spolueditora“, jako obvykle však poutavým, byť „upozaděným“. Zůstávat v pozadí, sloužit druhým, to je úděl knihovníků i bibliografů a Boris Mědílek jej na sebe vzal dobrovolně a snad i rád. Měl a má v tomto svém údělu nejen oporu, ale i účinnou spolupracovnici ve své ženě Jitce. I té bychom měli projevit svůj vděk za vše, co Boris vykonal.

Reprezentují ho zejména tři velké bibliogra-

fie. Ta první je věnována *Jaroslavu Haškovi* a vyšla k jeho jubileím v roce 1983. K stému výročí narození byla v roce 1990 vydána *Bibliografie Karla Čapka*. Tu beru do rukou velmi často a neumím za ni ani dost poděkovat. Na první poláckovské konferenci v Rychnově nad Kněžnou (1992) vzešel podnět k vytvoření bibliografie *Karla Poláčka*, „soupisu jeho díla a literatury o něm“. Už v pracovní podobě byla podkladem pro vydávání Poláčkova díla, v konečné verzi jeho završením. Soupis Poláckových knížek nebyl asi tak velkým problémem, snad ani vyhledání zhruba 120 jejich recenzí. Ovšem objevovat a identifikovat skoro pět tisíc jeho textů novinářských, roztroušených asi ve třiceti titulech novin, časopisů a sborníků, často podepsaných jen šifrou, to byla práce takřka nad lidské síly. Dr. Mědílek ji se svými spolupracovníky zvládl a dovršil. Že ho i fyzicky vyčerpávala, to není nutné zdůrazňovat. V roce 1998 za ni dostal cenu nadace Českého literárního fondu. Do vlastivědného sborníku kraje Aloise Jirásky, Boženy Němcové a bratří Čapků *Rodným krajem* (č.18/1999) tehdy o Mědíkově zasvěceně psal dr. Jaroslav Suchý, rovněž jedna z legend českého knihovnictví.

Knížně vydaná bibliografie se stává dnes už málem anachronismem. Ale je nás asi ještě dost, kdo bereme raději do rukou knihu, komu je bližší zalistovat v knize, než hledět na obrazovku. A kdo píšeme přátelům čas od času dopisy.

PhDr. Boris Mědílek patří mezi naše nejvýznamnější bibliografy. Kdo kdy ocení práci bibliografa? Běžný čtenář těžko. Obávám se, že i pedagog – češtinář jen výjimečně. Oceňuje ji poměrně úzká vrstva literárních vědců, a pak ti, jež oslovuje náš měsíčník – knihovníci. A tak jsme rádi, že náš časopis může takto veřejně doktoru Borisi Mědíkově k jeho osmdesátce pográtulovat, popřát ještě hodně dobrých dní a let dalšího života.

Četba beletrie v konkurenci televize a rozhlasu: NĚKTERÉ VÝSLEDKY VÝZKUMU ČETBY NA SLOVENSKU

1. část

Výzkumem četby se na Slovensku zabývalo vždy pouze několik jednotlivců. V osmdesátých letech, kdy v tehdejší Státní knihovně ČSR realizoval tým Aleše Hamana mnoho zajímavých projektů, na Slovensku se průzkumu systematicky věnoval jen Rudolf Lesňák. Po roce 1989 však i on přešel do jiné oblasti. V té době už měl našťastí hotový rukopis monografie, v níž analyzoval a syntetizoval výsledky všech dosavadních výzkumů četby na Slovensku.⁽¹⁾

V následujících letech se této problematice nevěnoval prakticky nikdo. Náhradou byly ad hoc průzkumy uživatelů v jednotlivých knihovnách. Situace se změnila v roce 2003, kdy Literární informační centrum v Bratislavě (LIC) provedlo dotazníkovou metodou reprezentativní výzkum četby (beletrie, odborné literatury, periodik a internetu). V roce 2004 na něj navázalo výzkumem zaměřeným na vztahy mezi četbou, sledováním televize, poslechem rozhlasu a využíváním internetu. Autor tohoto příspěvku se obou výzkumů účastnil jako externí spolupracovník.

Výběrový soubor každého z výzkumů LIC tvořilo téměř 1500 respondentů starších 15 let, kteří z hlediska základních demografických znaků reprezentovali dospělou populaci SR. V tomto příspěvku se budeme věnovat především výsledkům výzkumu z roku 2004, protože interpretace předchozího vyšla i tiskem.⁽²⁾

Frekvence čtení (tedy jak často lidé čtou), je jedním ze základních kvantitativních ukazatelů vyjadřujících vztah mezi krásnou literaturou a čtenářem. Přitom frekvence čtení má i určitou kvalitativní výpovědní hodnotu, protože čím subjekt vykonává určitou činnost častěji, tím je zpravidla pro něj významnější. V následující tabulce 1 je zobrazená struktura odpovědí respondentů z obou výzkumů na otázku, jak

často čtou krásnou literaturu. Získané výsledky jsou si pochopitelně hodně podobné, což potvrzuje jejich věrohodnost.

Tabulka 1

Frekvence četby krásné literatury

– celá populace (v %)

	2003	2004
Každý nebo téměř každý den	8,9	7,9
víckrát do týdne	10,5	10,0
asi jednou za týden	7,7	7,9
asi jednou za měsíc	10,5	11,7
asi jednou za čtvrtletí	8,7	8,4
asi jednou za pololetí	9,8	9,5
asi jednou ročně	9,3	12,4
Vůbec nebo téměř vůbec	34,6	32,3

Četba beletrie je dnes na Slovensku demokratickou a masovou kulturní aktivitou. Více než čtvrtina občanů starších 15 let čte krásnou literaturu alespoň jednou týdně, nebo častěji. Jednoznačně víme i to, že nečtenářů tohoto druhu literatury je asi třetina populace. V roce 2004 optické snížení počtu nečtenářů ve srovnání s předchozím rokem způsobilo jenom to, že se víc respondentů přihlásilo do čtenářsky mimořádně pasivní skupiny těch, kteří čtou krásnou literaturu asi jednou ročně (tedy de facto téměř vůbec).

Výzkum LIC v roce 2004 potvrdil, že na **frekvenci četby mají vliv základní demografické znaky**: pohlaví, věk, vzdělání i místo bydliště. Ženy jsou mnohem lepšími čtenářkami beletrie než muži. Mezi ženami je 12,1 % každodenních či téměř každodenních čtenářek, ale mezi muži pouze 3,3 %. A platí to i na opačné straně spektra: žen-nečtenářek je 19,7 %, ale mužů-nečtenářů je až 45,7 %.

Z hlediska vzdělání je zajímavé zjištění, že

víc každodenních čtenářů je mezi lidmi se středoškolským vzděláním – 10,6 %, než mezi lidmi s vysokoškolským vzděláním – 8,8 %. Snad proto, že tato skupina je více pracovně vytížená, takže nemá na každodenní čtení čas. Přitom je však v této sociální skupině vztah k beletrii stabilizovanější, protože nečtenářů je podstatně více mezi středoškolsky vzdělanými – 21,3 %, než mezi vysokoškolskými – 14,4 %.

Z hlediska četby beletrie se občané se základním vzděláním a vyučením nacházejí na odvrácené straně kulturní bariéry. Každodenních čtenářů je mezi lidmi se základním vzděláním jen 6,7 % a mezi vyučenými 5,7 %. Nečtenářů je ve skupině se základním vzděláním až 43,2 % a ve skupině vyučených 40,8 %.

Věk nemá výrazný vliv na početnost každodenních čtenářů, má však velký vliv na počet nečtenářů, a to především v hraničních věkových skupinách. Mezi mládeží ve věku 15–17 let je jen 18,2 % nečtenářů, ale ve skupině nad 60 let je to až 45,1 %. Středoškoláci pravděpodobně nemohou být absolutními nečtenáři beletrie i kvůli škole, která je nutí alespoň občas si něco přečíst. Důchodci jsou problematická kategorie – na jedné straně mají na čtení nejvíce času, na druhé však mohou mít objektivní problémy, například se zrakem. V průběhu života se postupně vyhraňují a stabilizují zájmy, ale i „nezájem“. V porovnání s jinými skupinami je v nejstarší kategorii výrazně méně vzácných a občasných čtenářů, protože se už přesunuli do kategorie nečtenářů. Takových, kteří čtou v rozpětí jednou za čtvrtletí až jednou za rok, je mezi středoškolskou mládeží až 39,8 %, ale v důchodovém věku je to už jenom 22,4 %.

Čtenáři krásné literatury a čtenáři odborné literatury tvoří do značné míry překrývající se skupiny s pevně profilovaným zájmem o četbu. Imaginativní čtení beletrie a datové čtení odborné literatury nejsou rozhodně protikladné, ani vzájemně se vylučující aktivity. Čtení je komplexní kulturně-poznávací činnost, v jejímž rámci má krásná literatura své souvislosti s četbou jiných druhů literatury.

Mezi respondenty, kteří často čtou **odbornou literaturu**, a to téměř bez ohledu na její tematiku, se mnohem častěji než v celé populaci, vyskytují i aktivní čtenáři krásné literatury.

Zato výskyt nečtenářů v jejich řadách je velmi vzácný. Toto konstatování neplatí jen v případě čtenářů dvou témat odborné literatury – automobilismu a sportu. Obě, ale především automobilismus, jsou výrazně mužská, takže hlavním fenoménem způsobujícím nízký počet aktivních čtenářů beletrie, je v tomto případě **pohlaví respondentů**.

K tématům odborné literatury s nejužším vztahem ke čtení krásné literatury patří šití-pletení-háčkování, psychologie-rozvoj osobnosti, výchova dětí, historie-dějiny a zdravotní péče o tělo. Mezi respondenty, kteří v posledních letech často četli uvedená témata, je počet každodenních čtenářů beletrie více než dvakrát vyšší než v celé populaci. Ve skupinách, které často čtou literaturu s tematikou historie-dějiny, psychologie-rozvoj osobnosti a výchova dětí, čte krásnou literaturu alespoň jednou týdně téměř polovina subjektů (v celé populaci jen čtvrtina). Ještě výraznější je v těchto skupinách nízký počet nečtenářů beletrie, protože dosahuje asi jen třetiny či čtvrtiny ve srovnání s četností v celé populaci.

Četba beletrie a sledování elektronických médií

Kabelová televize a satelitní příjem nabízejí více televizních programů, videorekordér a DVD přehrávač vlastní skladbu televizního programu a domácí kino kvalitnější obrazový i zvukový zážitek. Dostupnost technologií rozšiřujících možnosti televize nemá významný vliv na frekvenci četby krásné literatury. Dokonce platí, že v rodinách vlastnících tyto technologie je i o něco více každodenních čtenářů a méně nečtenářů. Tento vztah ukazuje tabulka 2 na následující straně.

Dostupnost uvedených technologií v domácnosti však může mít vliv například na množství času věnovaného četbě. Počet minut či hodin věnovaných četbě jsme v našem výzkumu nelsledovali.

Technologiemi s vysloveně pozitivní korelací ke čtení krásné literatury jsou **osobní počítač** a především **internet**. V rodinách s internetem je více těch, kteří často čtou beletrii, a výrazně méně těch, kteří ji nečtou vůbec. Kliše o surfářiích, kteří prosedí celé dny před počítačem

Frekvence čtení krásné literatury podle technologií v domácnosti (v %)

	1	2	3	4	5	6	7	8
kabelová televize	9,0	11,2	7,5	11,5	9,0	10,3	12,6	28,8
satelitní příjem	6,8	11,4	10,0	13,1	9,2	10,2	12,9	26,5
domácí kino	7,6	13,4	6,7	5,9	3,4	10,1	16,8	36,1
videorekordér	9,0	10,0	8,3	11,3	10,4	10,7	13,7	26,5
DVD přehrávač	9,7	10,9	8,1	10,5	6,9	11,3	14,5	28,2
osobní počítač	9,6	9,3	9,4	12,0	10,9	11,7	15,1	22,1
internet	9,9	9,9	10,7	13,6	11,2	10,7	14,0	19,8
celá populace	7,9	10,0	7,9	11,7	8,4	9,5	12,4	32,3

1 téměř každý den / 2 víckrát do týdne / 3 asi jednou za týden / 4 asi jednou za měsíc /

5 asi jednou za čtvrtletí / 6 asi jednou za pololetí / 7 asi jednou ročně / 8 vůbec nebo téměř vůbec

a nevezmou knihu do ruky, na současném Slovensku neplatí. V předchozích desetiletích měla image veřejného nepřítelky četby **televize**, které jsme věnovali v průzkumu značnou pozornost.

Vycházeli jsme z toho, že člověk nemůže současně číst i dívat se na televizi, takže ten, kdo hodně sleduje televizní program, se nebude věnovat čtení. Předpokládali jsme tedy úzkou souvislost mezi počtem hodin strávených sledováním televize a frekvencí četby krásné literatury.

V současné slovenské populaci denně sedí u televize 12 % lidí v průměru nejvíc hodinu, 26,6 % nejvíc dvě hodiny, 30,2 % nejvíc tři hodiny, 16,3 % nejvíc čtyři hodiny, 6,1 % nejvíc pět hodin a 7,7 % víc než pět hodin. V rozmezí od jedné do tří hodin každodenního sledování televize se nacházejí téměř tři pětiny dospělých Slováků. Vůbec nesleduje televizi 1,1 % populace.

V této málo početné (a tím statisticky nereprezentativní) skupině lidí, kteří vůbec nesledují televizi, byl počet nečtenářů krásné literatury dvakrát vyšší než v celé populaci a počet každodenních čtenářů nedosáhl ani úrovně celé populace. To znamená, že skupinu lidí, kteří nesledují televizi, netvoří výhradně intelektuální kritikové tohoto média a milovníci vysoké kultury, ale spíš lidé se zdravotními a intelektuálními problémy znemožňujícími sledování (a čtení). Lidé nesledující televizi nevyhledávají ani jiné kulturní aktivity. Ukázalo se, že počet hodin strávených u televize téměř neovlivňuje frekvenci četby krásné literatury. Z hlediska negativního přístupu k literatuře je riziková až skupina, která sleduje televizi v průměru víc

než pět hodin denně. V tomto prostředí tvoří nečtenáři až 40,7 %, tj. výrazně víc než v celé populaci (32,3 %). Zároveň je v této skupině i vyšší počet těch, kteří čtou velmi málo – jenom jednou ročně.

V našem výzkumu jsme zjišťovali, jak se chová respondent v případě, že byl rozhodnut sledovat večer program v televizi, ale ten jej nezaujal. K otázce „Co děláte, když vás nezaujme večerní televizní program?“ jsme postavili několik alternativních odpovědí.

Ukázalo se, že k nevyhovujícímu televiznímu programu je nejpravděpodobnější alternativou, k níž se většinou přikloní až polovina diváků, nějaký jiný televizní program. Divák, který se usadil před televizí, raději přepíná, dokud nenajde něco vyhovujícího (pravděpodobně to nemusí být zcela vyhovující), než by televizi vypnul a věnoval se jiné činnosti.

Možnosti četby jako náhrady za nevyhovující program však nejsou zanedbatelné; jsou například podstatně lepší než možnosti rozhlasu a hudebních nosičů. Se záměrem něco si přečíst vypne televizi většinou šestina (16,9 %) nespokojených diváků. A další necelá třetina (31,3 %) tak učiní občas.

Frekvenci čtení beletrie jsme konfrontovali i s posluchačskými stereotypy ve vztahu k rozhlasu. Lidé, kteří jsou horlivými posluchači rozhlasu a poslouchají jej prakticky po celý den, nikterak nezaostávají jako čtenáři krásné literatury. Struktura této skupiny se z hlediska počtu každodenních čtenářů i nečtenářů podobá celkové populaci. Aktivní (až extrémně aktivní) kontakt s rozhlasem v zásadě nejde na úkor četby krásné literatury.

Jiná je situace ve skupině, která rozhlas poslouchá málo nebo téměř vůbec. Ve srovnání s celkovou populací je víc každodenních čtenářů krásné literatury (9,9 %) a těch, kteří čtou alespoň jednou týdně (28,3 %). Ovšem na druhé straně je mezi lidmi, kteří rozhlas neposlouchají, obzvláště hodně nečtenářů (44 %). O téměř polovině z nich tedy platí to, co jsme tvrdili o lidech, kteří se nedívají na televizi, že mají pravděpodobně zdravotní či intelektuální problémy, které je diskvalifikují i jako posluchače i jako čtenáře.

Rozhlas je médium specifické tím, že nezasaňuje zrak a umožňuje kulisový poslech, při

němž příjemce může být soustředěn na program, ale i na jinou činnost. Rozhlas je dokonce možné poslouchat i při čtení. Je však výrazný rozdíl mezi frekvencí kulisového poslechu při čtení novin a krásné literatury. Při čtení denního tisku poslouchá rozhlas vždy nebo téměř vždy 6,7 % respondentů, často 19 %, výjimečně 25,1 % a nikdy 49,3 %. Při čtení beletrie poslouchají rozhlas vždy či téměř vždy pouze 2 % respondentů, často 6 %, výjimečně 13,4 % a nikdy až 78,5 %. Čtenáři-posluchači si pravděpodobně uvědomují, že text krásné literatury vyžaduje větší soustředění a intimitu než čtení faktografického novinového textu.

Dokončení příště

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY:

- 1 LESNÁK, Rudolf: Horizonty čitateľskej kultúry. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1991. 225 s.
- 2 RANKOV, Pavol – VALČEK, Peter: Čítanie 2003. Výskum súčasného stavu a úrovne čítania v SR. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2003. 82 s.

KDYŽ SE ŘEKNE KNIHOVNA...

Jan Lukeš

literární kritik, redaktor, pracovník Národního filmového archivu

Knihovna je místnost, ve které doma pracuju. Dřív jsem svou knihovnu měl v komůrce rozměrů tak jeden a půl krát dva metry celé obložené knihami. Tam jsem vždycky měl představu, že jednou zemřu tak, že ty regály na mě spadnou a já pod knihami zahynu.

Vřelý vztah mám samozřejmě i ke knihovnám veřejným, zejména proto, že jako student jsem v takové jedné – knihovně slovenského semináře na filozofické fakultě – sám několik let pracoval jako pomocná vědecká síla. Bylo to na počátku 70. let, kdy se řada knížek z knihoven vyřazovala, a tam bylo takové zvláštní oddělení, kde se tyto knihy skladovaly. Měl jsem tehdy úžasnou možnost si tam ty knihy potajmu číst, a dokonce si je odnášet a studovat doma, což bylo privilegium v té době nevidané. Knihovny jsem samozřejmě vždycky považoval za univerzální zdroj vědění, i když – a teď se vrátím k začátku – jsem šťasten, že knihovnu už mám doma a stačí, když sáhnu do regálu, a většinou vytáhnu to, co potřebuju. Už jsem starší člověk, který do knihoven nerad váží cestu přes celé město.

Připravil JAN MEIER

SERVIS ČTENÁŘE

Vzácný rukopis vystaven v Zrcadlové kapli Klementina

„Pokud se nám podaří zlomek latinského překladu kroniky tak zvaného Dalimila v dražbě získat, okamžitě ho vystavíme,“ řekl ředitel Národní knihovny ČR Vlastimil Ježek před odjezdem do Paříže. Vždyť žádná kulturní památka nevzrušila odbornou i širokou veřejnost v posledních desetiletích tolik, jako těch dvacet bohatě iluminovaných listů (24 stran) o rozměrech 24,5 krát 17,5 centimetru, jejichž cena se vyšplhala na částku přesahující 10 milionů korun. Teď tedy fragment latinského překladu Dalimilovy kroniky obohatil sbírku českých psaných tří úplných rukopisů a dvou zlomků, které Národní knihovna uchovává.

Od 1. do 15. dubna si tyto vzácné exponáty mohli prohlédnout návštěvníci Zrcadlové kaple pražského Klementina. Pro ty, kterým se to neposiěstilo, je zcela volně přístupná digitalizovaná podoba objeveného latinského rukopisu v českém překladu s odborným popisem na internetové adrese www.memoria.cz nebo na www.nkp.cz. Na specializovaném pracovišti NK ČR byl fragment Dalimilovy kroniky přednostně převeden do digitální podoby a zařazen k dalším dokumentům, které zpřístupňuje databáze Manuscriptorium.

- ova -

Vězeňské knihovny v západním světě a v České republice

4. část

FONDY A ÚVOD DO SLUŽEB

Na fungování vězeňské knihovny můžeme pohlížet z mnoha úhlů, stejně jako je tomu u knihoven jiných typů. Z důvodu omezeného prostoru se však budeme věnovat v jednotlivých tradičních oblastech pouze specifikům, které vězeňskou knihovnu odlišují, a pomíne široší kontext, ve kterém existují. Odlišnosti a specifické problémy vězeňských knihoven vyplývají ze dvou základních zdrojů. Prvním je vězeňské prostředí se svým důrazem na zajištění bezpečnosti a druhý zdroj představují specifické charakteristiky uživatelů knihovny – odsouzených.

Struktura fondu

Struktura fondu závisí na poslání a rolích, které si vězeňská knihovna zvolila. Nejčastěji napodobuje strukturu fondu malé veřejné knihovny. Tato základní struktura však bývá rozšířena ještě o další oblasti. Častěji jsou zastoupeny různé vzdělávací a školicí materiály a také knihy pro začínající čtenáře (v souvislosti s výrazně vyšším počtem málo gramotných uživatelů). Mezi vězni můžeme často nalézt relativně velké procento cizinců hovořících jiným jazykem, než je úřední jazyk státu, v němž se věznice nachází. Tito lidé se mohou stát sekundárně negramotnými díky jazyku, který dostatečně neovládají. Knihovna by na tuto část odsouzených neměla zapomínat a měla by se snažit do svého fondu získávat knihy i v těchto dalších jazycích. Vězeňské knihovny též většinou obsahují větší množství právnícké literatury. Některé státy přímo stanoví, které právnícké knihy musí knihovna obsahovat. Existence právnícké literatury ve vězeňských knihovnách je relativně novým fenoménem,¹ v dřívějších dobách byla právnícká literatura považována za kontraband. Knihovny dále nabízejí informace nutné při návratu do společnosti (zejména informace o pracovním trhu) a materiály o daném vězeňském zařízení (předpisy a nařízení,

případně brožury o akcích, které věznice pořádá). Neméně důležité jsou publikace o lidských vztazích (včetně problematiky homosexuality, emočních a sexuálních problémů). Někdy bývá doporučováno, aby součástí fondu byla i dětská literatura; jak pro vězně, kteří byli v dětství deprivováni (a tuto literaturu potřebují), tak pro použití při návštěvách dětí odsouzených.

Ideální velikost fondu vězeňské knihovny vyplývá z řady determinantů. Patří mezi ně prostor, který má knihovna k dispozici, velikost zařízení (a z něj vyplývající počet odsouzených, tj. potenciálních uživatelů), průměrná délka pobytu, snadnost, četnost a doba trvání možného přístupu odsouzeného do knihovny. Věznicím s kratšími pobyty stačí menší fond, než jaký vyžadují knihovny věznic s pobyty dlouhodobými. Pokud je přístup do knihovny nepravidelný, vězni si potřebují půjčovat větší počty svazků, a to klade na velikost fondu větší nároky. Podobná situace nastává v případech, kdy odsouzení nemají dostatečný čas na výběr knih (půjčují si jich pak více, aby měli jistotu, že se k nim dostane ta, o kterou měli zájem). Na knihovnu a její fond mají též vliv vězeňské programy nejrozličnějšího charakteru (vzdělávací, terapeutické, zájmové atp.), které vedle své povahy též ovlivňují procento volného času, jež vězeň má.

Rozsáhlé fondy však neznamenají totéž, co dobré fondy. Velikost fondu nemá takový význam jako jejich využívání nebo obsah. Kvůli tradičnímu důrazu na velikost sbírky jsou některé vězeňské knihovny zaplněny neaktuálními knihami ve špatném stavu. Přitom pro čtenáře-vězně může jít o důležitý faktor: „Fyzický vzhled a stav materiálů představují důležité ukazatele – špinavé nebo poničené knihy nepřimo říkají čtenáři, že je občanem druhé kategorie.“² Tento problém se vyskytuje obzvláště v těch knihovnách, v nichž je velká část fondu tvořena dary.

Kritéria výběru či cenzura?

Hranice mezi cenzurou a záměrným výbě-

rem/nevýběrem určitých materiálů do fondů knihovny někdy bývá velmi mlhavá. V běžném kontextu se často cenzurou rozumí negativní jev, obzvláště pak v souvislosti s knihovnou. Cenzura může být vnímána na druhou stranu také jako neutrální jev,³ kdy tento pojem zároveň zahrnuje konkrétní procesy výběru materiálů. Každá knihovna při výběru materiálů do svých fondů používá určitá kritéria selekce, ať již v souvislosti se svým zaměřením či například z hledisek estetických a kvalitativních. Určitou hranici mezi cenzurou v negativním slova smyslu a selekcí materiálů však lze přibližně stanovit. Výběr fondu knihovny je vnímán jako odpověď na potřeby uživatelů a zaměření knihovny (jež je též dané zaměřením instituce, které slouží), s ohledem na její finanční možnosti. „Negativní“ cenzurou pak můžeme mínit zásahy způsobené individuálními názory a hodnotami knihovníka, politickými tlaky atp.

Ať již daný proces nazýváme cenzurou či nikoli, je zřejmé, že respektování bezpečnostních požadavků v rámci vězeňského zařízení vede k omezení přítomnosti určitých publikací ve vězeňské knihovně. Konkrétní omezení se zpravidla liší v jednotlivých vězeňských knihovnách. Shoda však existuje v zákazech dokumentů s tématy výroby zbraní, útěků a mapách okolí věznice. Někdy jsou kromě těchto témat zakázána i témata se vzdálenějším vztahem k bezpečnosti věznice (a otázka cenzury v negativním slova smyslu je zde aktuálnější). Jde například o učebnice bojových sportů, knihy popisující zločiny, násilí, témata satanismu, rasové nesnášenlivosti, hypnózy a pornografie. Právě knihy se sexuálními tématy jsou materiály, které způsobují mnohé diskuze mezi odborníky.⁴ Občas se objevují na seznamu zakázaných materiálů i medicínské knihy (kvůli prevenci sebeléčení a hledání příznaků) a učebnice organické chemie.

Zajímavou a trochu paradoxní problematiku představuje využívání vázaných a brožovaných knih. Oba typy mohou být v některých knihovnách zastoupeny; jiné vězeňské knihovny však preferují pouze jeden z těchto druhů, přičemž druhý typ publikací může být nařízením věznice dokonce přímo zakázán. Brožované knihy bývají preferovány kvůli nižší ceně a lepšímu přijetí u čtenářů.⁵ Jako další důvod někdy bývá

uváděno, že knihu s tvrdými deskami je možné použít jako zbraň. Z bezpečnostních důvodů však v jiných věznicích naopak bývají zakázány knihy brožované. Ty mohou být vnímány jako potenciálně nebezpečný materiál, jímž je možné ucpat nejruznější potrubí.

Hranice mezi výběrem s ohledem na bezpečnostní funkci věznice a cenzurou (v negativním slova smyslu) často může být nejasná. Co jedna osoba vnímá jako nemorální a ohrožující, může jiný člověk považovat za ještě zapadající do normy. Aby byla situace ještě složitější, může se publikace neškodná pro většinu vězňů ukázat jako nevhodná pro určité typy deliktů.⁶ V konkrétních případech je někdy velmi složité balancovat mezi právem na informace a intelektuální svobodu a potřebnými omezeními. Tento fakt se může stát zdrojem konfliktů mezi knihovníkem a správou věznice. Pomocí může jen jasné definování kritérií výběru v rámci písemně zpracované koncepce budování fondů. Přes její významnou pomoc ale vždy nakonec zbude nikdy nekončící proces rozhodování v rámci konkrétních publikací a materiálů.

Budování fondu

Základ pro budování fondu představuje akvizice materiálů. Ta by měla být prováděna v souladu se psanou koncepcí a odrážet jak potřeby uživatelů-vězňů, tak vězeňského zařízení. V ideálním případě akvizice probíhá prostřednictvím nákupu, který je v nejvyšší míře schopen naplnit daná selekční kritéria. Jelikož řada vězeňských knihoven zápasí s nedostatkem finančních prostředků, stávají se důležitým zdrojem materiálů dary. Tento zdroj může však v sobě nést i řadu rizik. Dar se může skládat z řady nepotřebných knih a jeho třídění a zpracování může být pro již značně vyčerpávaného knihovníka ohromnou zátěží. Bývá proto doporučováno, aby koncepce budování fondu v sobě zahrnovala popis způsobů zacházení s dary a aby na ně byla uplatňována stejná selekční kritéria jako na nakupované materiály. Dar by se měl stát majetkem knihovny a neměly by se ho týkat žádné zvláštní podmínky. Řada vězeňských knihoven se také snaží rozšířit nabídku svých materiálů prostřednictvím mezi-knihovní výpůjční služby.

Velmi důležitý aspekt, s ohledem na obvykle

malý rozsah fondu, představuje jeho kvalita. Směrnice doporučují ročně obměnit minimálně 15 % fondu, přičemž je brán ohled také na velikost zařízení a průměrnou délku pobytu⁷ odsouzených. Vedle tradičního vyřazování materiálů existují i další způsoby, jimiž knihovna o část svého fondu přichází. Vězeňské knihovny častěji než knihovny jiných typů musí čelit ztrátám a ničení svého fondu. Někteří vězeňští knihovníci si na tento stav stěžují: „...neustále se zabývám ztrátami knih... vězni si je na celách předávají a užívají je pro výměnný obchod“.⁸ O podobném problému hovoří i následující výpověď: „Na stránkách nejoblíbenějších knih bývají načmárány tajné zprávy, znamení gangů či rasistické nadávky; rádobu umělci vytrhávají ilustrace, aby si je mohli okopírovat nebo obkreslit, a zloději předávají knihy z ruky do ruky, až zmizí v záhadné 'černé díře' – což se zdá nemožné v přísně kontrolovaném nápravném zařízení.“⁹ Tato situace je výrazně odlišná v jednotlivých vězeňských zařízeních i státech obecně. Závisí vždy na tom, jakou atmosféru a čtenářskou kulturu se v knihovně podaří navodit, přičemž tento stav neovlivňuje pouze knihovník, ale též situace v celém vězeňském zařízení a skladba odsouzených.

Přístup do vězeňské knihovny

Vězni nemají možnost zacházet s časem podle své vůle. Velmi záleží na režimu věznice, míře její ostrahy a ostatních programech (včetně pracovních povinností). Proto i vězeňská knihovna, přestože otevřená řadu hodin týdně, může být za určitých podmínek fakticky nedostupná pro velkou část odsouzených. Při plánování otevírací doby je nutné brát v úvahu faktory determinující reálnou možnost přístupu a plánovat časový rozvrh v závislosti na podmínkách prostředí. Obecně lze říci, že čím méně tvrdý režim ve věznici panuje, tím snadnější přístup do knihovny vězni mají. Roli zde hraje i velikost knihoven. U malých knihoven, které slouží věznicím s velkým počtem vězňů, se ukazuje jako nezbytné, aby existoval časový rozpis, kdy je knihovna přístupná pro určité části vězeňské populace. Tak se zamezí zahlcení knihovny nápořem vězňů v jednu dobu (což je také z bezpečnostního hlediska kontraproduktivní). Zabezpečení spravedlivého a dostateč-

ného přístupu často vyžaduje, aby vězeňská knihovna byla otevřená i po večerech a během víkendu. Rozdělení vězeňské knihovny do menších sbírek v jednotlivých částech věznice¹⁰ nebývá doporučováno. Takové opatření přináší téměř samé nevýhody. Často dochází k duplikaci fondu, aby mohla být zajištěna dostatečná míra oblíbených materiálů, malý výběr vede ke zvýšení požadavků na knihy mimo fond, což je podstatně časově náročnější a také dražší, služby bývají horší a také se znásobuje problém nedostatku profesionálních knihovníků.

Knihovnické služby by měly být přístupné pro všechny odsouzené, tj. nezávisle na jejich trestu, míře ostrahy či umístění v rámci zařízení. Tato problematika zřetelně vyvstává v souvislosti s odsouzenými, kteří se nacházejí v samovazbě.¹¹ Odsouzení v izolaci mají méně podnětů než zbytek vězeňské populace, a tak u nich četba nabývá ještě většího významu. Zajištění knihovnických služeb do samovazby však bývá pro knihovnu velmi náročné (někdy proto zmíněnou problematiku vůbec neřeší). Existují různé způsoby, které je možné použít: vytvoření speciálního fondu pro toto oddělení, rozvážení knih do cel, dodávání materiálů na základě žádanky či doprovázení těchto odsouzených dozorců přímo do vězeňské knihovny. Každá z těchto variant má své výhody a nevýhody¹² a obecně platné ideální řešení neexistuje.

Služby a programy

Základní filozofií služeb vězeňské knihovny bývá zajištění práva číst a práva na informace. Z faktu, že knihovnické služby jsou vnímány jako právo, vyplývá i to, že nesmí být používány jako odměna, či jejich odejmutí jako trest. Omezení přístupu ke knihovnickým službám a fondům může vzniknout jen v důsledku jejich zneužívání.

Obecně vzato, vězeňská knihovna může poskytovat tytéž služby, jako kterákoli jiná knihovna. Důraz je tradičně kladen na služby výpůjční, ať již absenčního či prezenčního charakteru. Další oblast tvoří služby informační a konzultační, poradenské, knihovnicko-bibliografická příprava, případně i reprografické. Kvalitu jednotlivých služeb významně podporuje automatizace knihovny. V oblasti výpůjčkových služeb může integrovaný knihovnický

systém, včetně OPAC, zlepšit přístup k fondu i evidenci výpůjček, též umožňuje vést dobrý systém rezervací. Modem a komunikační software může velmi usnadnit MVS. Produkty na CD-ROM tvoří významný zdroj pro informační a konzultační služby, případně i pro sebevzdělávání.

Programy vězeňské knihovny představují určitou formu nadstandardních služeb. Zpravidla se neobracejí ke všem uživatelům, ale spíše k jejich skupinám definovaným zájmem o daný program. Nejčastěji jde o programy na podporu gramotnosti, biblioterapii či programy vzdělávacího charakteru, přičemž v rámci těchto skupin programů vzniká řada specifických variant. Knihovna při volbě programů musí brát

ohled nejen na potřeby uživatelů a vězeňského zařízení, nýbrž také na vlastní možnosti. Programy mohou pro knihovnu znamenat značnou zátěž, především po stránce personální, ale také finanční. Někdy též programy, které knihovna vymyslí, nemusí být pro správu věznice pochopitelné a přijatelné. Programy se mohou stát úžasnou aktivitou, která rozšíří služby knihovny a přiláká do ní nové čtenáře, ale také velkou zátěží, jež může problematizovat i základní chod knihovny. Je potřeba vždy pečlivě rozvážit, které programy si knihovna může dovolit a které mají v jejím rámci skutečně smysl.

JITKA LEDVINOVÁ

jitka.ledvinova@centrum.cz

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY:

- 1 Například v USA od 70. let 20. století.
- 2 ONADIRAN, G. T. Helping the disadvantaged in Nigeria. *New Library World*. December 1981, vol. 82, no. 978, s. 223-224. ISSN 0307-4803.
- 3 Takto cenzuru vnímá např. Klaberová, když píše: „Cenzura může jistě být v určitých případech oprávněná, ať už z morálních či jiných důvodů. Jindy ale může být výrazem hluboké nemravnosti, politického pronásledování či útaku. Záleží také na vnějších okolnostech, je-li zákonná nebo nezákonná.“ [KLAUBEROVÁ, Olga. Cenzura a komunikace. Čtenář. 1995, roč. 47, č. 5, s. 183-184. ISSN 0011-2321.]
- 4 Diskuze se týká otázky, zdali je vhodné tyto publikace zařazovat, či nikoli. Problém spočívá v tom, že nejde o typ materiálů, který by knihovna preferovala mít ve svých fondech. Na druhou stranu jde o základní potřebu, která existuje, a jejíž naplňování prostřednictvím materiálů na určité úrovni může být méně poškozující než jiné náhražkové formy.
- 5 Řada uživatelů vězeňských knihoven má vázané knihy spojené s povinnou školní docházkou, na níž mají zpravidla špatné vzpomínky. Proto je u nich „příjemné“ čtení spojeno s knihou brožovanou.
- 6 Knihovník může například řešit otázku, zda má půjčit knihy týkající se adopce dětí z ciziny, dětí uprchlíků a černého trhu s adopterami člověku, který byl odsouzen za zneužívání či týrání dětí.
- 7 Čím delší je pobyt, tím rozsáhlejší by mělo být obměňování fondu.
- 8 ADAMS, Laurie. Friends in deed : collection always calls for more. *American Libraries*. March 2001, vol. 32, no. 3, s. 14. ISSN 0002-9769.
- 9 SINGER, Glen. Prison libraries inside out. *Bulletin Eastern Canada Chapter* [online]. Fall 2000 [cit. 2001-03-13]. Dostupný z WWW : <http://www.sla.org/chapter/bulletin/Nov_2000/page8.html>.
- 10 K snahám o toto dělení přispívá v současné době populární a moderní tzv. třetí generace vězeňské architektury, která buduje v rámci věznice nezávislé a oddělené jednotky, v jejichž rámci probíhají téměř veškeré činnosti vězňů. Jejich snahou je izolovat od sebe určité skupiny vězňů, a tak zvýšit bezpečnost v rámci vězeňského zařízení.
- 11 V samovazbě se odsouzený může nacházet z různých důvodů: nebezpečnost sobě či okolí, kázeňský trest nebo ochranná vazba (zpravidla na vlastní žádost).
- 12 Více viz LEDVINOVÁ, Jitka. *Vězeňské knihovny : současná situace ve vybraných západních státech a v České republice*. Praha, 2002. Diplomová práce. Katedra informačních studií a knihovnictví, FF UK. s. 102-104.

SERVIS ČTENÁŘE

Město Kralupy nad Vltavou vyhláší výběrové řízení na místo **vedoucího organizační složky** města „Městská knihovna Kralupy nad Vltavou“. Podrobné informace po 15. 4. 2005 na stránkách www.mestokralupy.cz

Ještě k výsledkům ankety Čtenáře

Vážení a milí čtenáři,

v únorovém čísle našeho časopisu jsme zveřejnili výsledky ankety zjišťující vaše názory na obsah, grafickou podobu a prezentaci Čtenáře. Šlo o odpovědi, které bylo možno vyjádřit číselnými ukazateli. Na konci článku jsme slíbili pokračování, v němž bychom se zastavili u Vašich nápadů, připomínek a komentářů. Původně byly slíbeny do březnového čísla, odkud jsme je ale na poslední chvíli vyřadili, aby udělaly místo aktuálnějších informacím. Tímto se vám omlouváme a svůj slib plníme v následujících rádkách.

Která témata v časopise postrádáte?

Na to se ptala třetí otázka a vaše odpovědi se pro nás staly cenným zdrojem nápadů. Rozřídili jsme si je tematicky a budeme s nimi pracovat. Je však třeba poznamenat, že je to běh na dlouhou trať. Mírně říkám, že jsou to často témata, jejichž naléhavost pocítujeme stejně jako vy, ale sehnat autora bývá problém. Jiná věc je přebírání zahraničních článků, kde musíme zároveň zajistit svolení držitele autorských práv a přijatelné podmínky publikování. Na mnohé úkoly prostě nemáme síly. V redakci Čtenáře jsme dvě, jedna na celý pracovní úvazek a druhá na poloviční, takže *soustavné* informování o různých akcích či databázi osobností českého knihovnictví musíme přenechat jiným. Dokážeme se chovat „jen“ jako ostatní periodika, tj. zveřejňovat informace tohoto typu příležitostně, na základě domluvy. Podobné je to i s tipy na zajímavé a finančně dostupné osobnosti ochotné besedovat v knihovnách. Vzpomeňte, když se v tisku objevily informace o tom, kolik bere celebrita XY za vystoupení na podnikovém večírku, jaká vypukla mela, jak se hrozilo žalobami, jak se vyvracely publikované informace. Obávám se, že podobné informace nenajdete v žádném seriózním tisku.

Svůj stín nepřekročíme ani v požadavku na větší aktuálnost zpráv a informací. Jednak jsme měsíčník, jednak máme – jak už bylo řečeno výše – personální limity. Znamená to, že jedno číslo se vyrábí zhruba měsíc (zahrneme-li do výroby i redakční zpracování) a nějaký čas před tím se shromažďují články, ale znamená to také, že redakce s tak minimálním obsazením musí být schopna přežít a splnit všechny nároky časového harmonogramu (který je součástí našich smluv s grafickou a tiskárnou), např. i v době chřipkových epidemií, dovolených, zvýšených výskytnů služebních cest apod. Stručně řečeno, protože nás nemá kdo zastupovat, musíme mít zásoby. Knihovnická publicistika však bez aktualit není, vzpomeňte na Ikaros.

Tématem, které v dohledné době nedokážeme zajistit, jsou právní informace. Víme, že právní po-

radna by byla jednou z nejsledovanějších rubrik, ale právníka, který by byl ochotný ji soustavně psát za honorář, který si může Čtenář dovolit, jsme dosud nenalezli. Finance jsou i příčinou toho, proč jsme přestali s publikováním portrétů spisovatelů.

Grafická podoba Čtenáře našim respondentům vcelku vyhovuje, jediná výtka šla na vrub čitelnosti textu na tmavém podkladě. Jde především o obsah na druhé straně obálky; slibujeme, že si tento nedostatek budeme hlídat.

Pokud jde o **elektronickou a tištěnou** verzi časopisu, většina respondentů dává přednost tištěné, nicméně hlasy postrádající elektronickou verzi nepodceňujeme. Ti, kteří plédují pro elektronickou verzi, odmítají šestiměsíční zpoždění a přimlouvají se za online publikaci. Uvědomujeme si, že elektronická podoba může usnadnit vyhledávání v archivu článků, že je možno ji v určitých případech bezprostředněji využívat v práci. Je však třeba připomenout, že Čtenář je na rozdíl od všech ostatních knihovnických periodik existenčně závislý i na příjmech z prodeje. Přestože nás většina z vás ujistila, že by stejně zůstala věrna tištěné verzi, obávám se, že to nebyli ti, kteří drží měšec. My musíme zvažovat, co by s námi udělal na jedné straně úbytek odběratelů a na straně druhé, kolik si můžeme dovolit investovat do elektronické verze.

Nakonec ještě poznámku k výsledkům ankety celkově. Ukázalo se, že k nejsledovanějším tématům náleží vše, co souvisí s konkrétními zkušenostmi knihoven, s denní knihovnickou praxí. To je výzva i pro vás, milí čtenáři, neboť vy v té praxi jste, ona je živlem, v němž se pohybujete. Píšte nám co nejvíce a my vaše zkušenosti zprostředkujeme ostatním. A věřte, že náměty, které jste nám v anketě poslali (a doufám, že budete posílat i nadále), se stanou podkladem pro obsahovou náplň dalších čísel Čtenáře. Upřímně vám za vše děkujeme.

Vaše redakce

S bílou holí – příběhy nevidomých

Knihovny patří bezesporu k institucím, které se snaží podle možností otevřít se co nejvíce lidem se zdravotním postižením, umožnit jim využívat stejné služby jako ostatní čtenáři. Současně tak sehrávají pozitivní roli při začleňování lidí s handicapem do běžného života i při seznamování široké veřejnosti s jejich problémy a potřebami. Pokud jde o svět lidí se zrakovým postižením, v tomto směru mohou knihovnám velmi dobře posloužit publikace s názvem **S bílou holí**.

Vyšlo jich postupně sedm. Na příbězích vyprávěných nevidomými zjišťujeme, že každá maličkost, která je pro vidoucího zanedbatelná a snadno zvládnutelná, může mít pro slepého až katastrofální následky. Poslední publikaci, nazvanou **S bílou holí – příběhy nevidomých**, vydalo na podzim minulého roku Karmelitánské nakladatelství. Tak jako předchozí sbírky příběhů i tato vznikla zásluhou Jiřiny Medvedové ze Zlína, pro kterou se sbírání příběhů nevidomých stalo pozoruhodnou etapou jejího života. Stálo za to zjistit, jak vlastně k němu došlo.

Začalo to zvukovými dopisy

„Když mi bylo v životě hodně ouvej, poznala jsem lidi nevidomé. A několik z nich se stalo mými nejbližšími přáteli. Mohu říci, že takové čisté a upřímné přátelství jsem doposud nepoznala. Na konci tisíciletí jsem byla na dlouho upoutaná na lůžko. Moji nevidomí přátelé mě chtěli potěšit a začali mi posílat zvukové dopisy, někdy až devadesátiminutové. Neznala jsem tento způsob korespondence a byla jsem jim okouzlena. Víte, když žena, která nevidí a ještě žije na invalidním vozíku, dokáže tak dlouho poutavě vyprávět o tom, co právě prožívá, to bere dech. Ale také to zavazuje nějak tu důvěru a lásku vrátit. Tak jsem se naučila namlouvat zvukové dopisy, nebylo to vůbec těžké, vždycky jsem raději vyprávěla než psala.

Začalo mě to bavit a můj život se prosvětlil. Moji přátelé to asi vycítili a začali mi vyprávět příběhy ze svého života. A protože jsem byla jejich nový posluchač, nemuseli se obávat, že mi

budou vyprávět něco, co již znám,“ vzpomíná paní Jiřina Medvedová, jak začala její sbírka.

První kazety si schovávala jen tak pro sebe, ale potom ji napadlo, že by ty příhody mohly potěšit i někoho jiného. Začala je tedy zapisovat a pak i namlouvat do dopisů ostatním. Ohlas byl velice povzbudivý, protože autoři příběhů se většinou znali a paní Medvedová je vlastně mezi sebou navzájem propojovala. Odtud pak vznikla myšlenka příběhy sbírat a zpřístupnit je širší veřejnosti.

Příhody od dvou stovek nevidomých

O autory nakonec nebyla nouze. Napomohl tomu zejména Jiří Mayer ze Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých, když ve zvukovém časopise *Naše šance* vyzval zrakově postižené čtenáře, aby paní Medvedové posílali své příběhy. Také časopis pro nevidomé *Zora* a jeho příloha pro ženy *Emá* informovaly o sbírce, velký ohlas měl rozhovor pro rozhlasový pořad pro zrakově postižené *Doteky*, který s ní natočila redaktorka Českého rozhlasu Jindra Jarošová.

„Jednou z mých velkých přispěvatelk se stala paní Pavla Sykáčková z Chomutova, která uslyšela výzvu k zaslání příběhů a doslova mě svými kouzelnými příběhy zaplavila,“ konstatuje Jiřina Medvedová. „Ta byla pro mě velkým povzbuzením na cestě. Jednou mi napsala, že jednu dobu seděla doma a s obavami čekala na lékařský „ortel“. A tak se dala do psaní, aby ten strach zaplašila. Psala tiskacím písmem tlustým fixem a s pomocí lupy se kontrolovala, má ještě zbytečky zraku, ale většinou píše po paměti. Ty její příběhy jsou humorně laděné, plné dobré nálady a optimismu. Zamrzl mi však úsměv, když mi později vyprávěla, že se tím doslova „prochechtávala“ z těžké životní krize. To byla síla a mně bylo jasné, že teď to už nemohu jen tak zabalit.“

Během několika let sesbírala paní Medvedová stovky příběhů od více než 200 nevidomých autorů. A začala je šířit nejen mezi nevidomým publikem, ale zaujaly také vidoucí čtenáře.

Postupně pro ně vydala – většinou vlastním nákladem, někdy za přispění SONS – deset sešitků s příběhy nevidomých. Pro nevidomé recipienty vydala příběhy svých autorů na audiokazetách, které namluvila nejprve sama a posléze s řadou profesionálních herců. Herci Divadla na Vinohradech se pak zúčastnili i projektu CD *Příběhy z tmavomodrého světa* (celkem 40 příběhů ze sešitků). Čtyři audiokazety načtli herci pro potřeby Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana v roce 2002, kde se nyní připravuje i jejich vydání v bodovém písmu. Další možnosti šíření příběhů nabídl internet. Zde jsou na adrese www.nevidomi.cz příběhy přístupné v textové i zvukové podobě.

Neocenitelní pomocníci

Svým zaujetím dovede Jiřina Medvedová nakazít i své okolí a díky tomu našla vždy v potřebnou chvíli důležitě pomocníky. Například když začala vydávat knížečky, neobešla by se bez korektora.

„Našla jsem toho nejlepšího profesionálního korektora z brněnských novin, pana Viléma Kmunička. Jeho pomoc je neocenitelná, když mu večer internetovou poštou pošlu hromádku povídek, často je hned v noci opraví,“ pochvaluje si. „Snažila jsem se kdysi nějak mu za ty hodiny práce zaplatit, vymýšlela jsem si bohaté sponzory, ale odmítal se na toto téma bavit. Je to vzácný člověk, je autorem úvodního slova knížečky *S bílou holí*.“

V případě webu pomáhali nejprve synové, ale když se odstěhovali do Brna, nahradil je Ing. Mirek Pavel, kamarád jednoho z nich. Stará se nejen o web, ale zformátoval a graficky upravil i tištěné sešitky *S bílou holí*.

Krchňákova inspirace

A proč název *S bílou holí*? Jiřina Medvedová má následující vysvětlení: „*Na svých cestách světem nevidomých jsem často zaslechla jméno již nežijícího pana Rudolfa Krchňáka. Nedalo mi to a vyhledala jsem jeho manželku, zprvu se mě trošku bála, ale později jsme se spřátelily. Paní Blanka mi půjčila drobnou knížečku črt jejího manžela S bílou holí, kterou v roce 1948 vydal Podpůrný spolek slepců v Brně. Byla napsána takovým zvláštním básnickým stylem a úplně mě ohromila svým obsahem. Až ze slov pana Krchňáka jsem začala chápat, co my kolem často lidem s těžkou zrakovou vadou způsobujeme, svým přístupem a chováním k nim. Moc jsem si přála, aby to četlo co nejvíc lidí, kteří chtějí „pochopit“. Spolu s panem korektorem jsme se snažili text přiblížit dnešním čtenářům a vznikl úvodní sešitok *S bílou holí* a po něm se jmenovaly i ty následující. Když mě oslovil ředitel Karmelitánského nakladatelství P. Jan Fatka a nabídl vydání knížečky, dala jsem mu k dispozici všechny sešitky i jejich digitální verzi. Moc mě potěšilo, že i oni vycítili hloubku myšlenek pana Krchňáka a vybrali je jako stěžejní.*“

Zatímco Krchňákovy črty v úvodu knížečky Karmelitánského nakladatelství vedou čtenáře k zamyšlení, následující prózy ostatních autorů směřují k témuž, ale současně i se zřejmým zámerem zároveň čtenáře i pobavit. Tyto paprsky světla ze tmy dokáží rozjasnit nejen svět nevidomých, ale i všech ostatních. Více než padesát příběhů v útlé publikaci pak určitě přispěje k tomu, aby pro nás svět nevidomých přestal být neznámou a přehlíženou komunitou, ve které se neumíme orientovat.

JAROSLAV WINTER (winter@brezen.cz)

S bílou holí – příběhy nevidomých. Sestavila Jiřina Medvedová

Optimisticky laděné příběhy sepsané nevidomými a příběhy o nevidomých – tak by se dal krátce vystihnout obsah této knížečky. Knížečka může také v jistém, ne bezvýznamném okruhu čtenářů připomenout svět našich postižených bližních, jemuž zpravidla dost málo rozumíme a zhusta si nevíme rady v přístupu k nim.

Vydalo Karmelitánské nakladatelství, cena 75 Kč. Knihu je možné si objednat u zásilkové služby Karmelitánského nakladatelství. Adresa: Lukáš Malotín, Kostelní Vydří 58, 380 01 Dačice, e-mail: zasilky@kna.cz online objednávky přes www.kna.cz, objednávací číslo knížečky *S bílou holí* je: 10 839.

Francouzsky psaná literatura v českých překladech

2. část

Následující přehled si v žádném případě nečiní nárok na úplnost, zmíním se jen o některých vybraných titulech z řady těch, které byly publikovány v uplynulých letech, přičemž nechávám stranou reedice starších překladů a uvádím jen tituly, které v češtině vycházejí poprvé. Jsou řazeny abecedně podle jména autora; za sebou tak mohou následovat texty velmi odlišného charakteru a literárních kvalit. V závorce je vždy uveden původní název a rok prvního vydání francouzského originálu.

Rok 2002

Catherine Cussetová: Román o Jane (*Le problème avec Jane*, 2000). Překlad Dana Melanová. Praha, Motto 2002, 307 s.

Catherine Cussetová (nar. 1963) publikovala od roku 1995 již šest románů. Působila na univerzitě v Yale a v poslední době žije v New Yorku. Román o Jane získal cenu čtenářek časopisu Elle za rok 2000. Je to vlastně psychologický thriller, ale zároveň i pohled na život a mezilidské vztahy v současné Americe. Univerzitní profesorka Jane Cooková obdrží zásilku obsahující anonymní rukopis. Zjistí, že kniha je o ní samotné a že autor je obeznámen se všemi detaily jejího života. Jane se snaží přijít na to, kdo to je.

René Depestre: Jako o závod (*Le mat de cage*, 1979). Překlad Richard Podaný. Praha, Odeon 2002, 158 s.

René Depestre (nar. 1926) pochází z Haiti, od roku 1978 žije ve Francii. *Jako o závod*, román z roku 1979, je druhým Depestrovým titulem přeloženým do češtiny (r. 2001 vyšel, taktéž v Odeonu, v překladu R. Podaného, *Chvalo zpěv na ženu-zahradu*). Satira na totalitní režimy, ale zároveň velmi poeticky a exoticky působící text, neboť je v něm řada prvků vlastních kultuře autorovy rodné země. Vlastní text doprovází slovníček některých specifických pojmů, které překladatel v textu ponechal ve francouzské či pofrancouzštělé podobě.

Pierre Gripari: Čarodějnice z Latinské čtvrti (*Contes de la rue Broca*, 1967). Překlad Růžena Steklačová. Kutná Hora, Tichá Byzanc 2002, 149 s.

Pierre Gripari (1925–1990) je autorem půvabných pohádek, které si s chutí přečtou i dospělí. Gripariho pohádky jsou totiž milé, vtipné a originální. Stará ošklivá čarodějnice touží po kráse a mládí a dozví se, že k tomu stačí málo – sníst holčičku, jejíž jméno začíná na N, s rajskou omáčkou. Pan Pierre si zase koupí dům za babku, ale je v tom háček – když podepíše smlouvu, dozví se, že v komoře na košťata bydlí čarodějnice. Nijak se neprojevuje, pokud ovšem někdo v domě nezazpívá písničku *čarodějnice, hej, na zadek si pozor dej*. Jenže takovému pokusu lze jen těžko odolat... stejně jako Gripariho pohádkám.

Camille Laurensová: V náruči mužů (*Dans ces bras-là*, 2000). Překlad Alexandra Pflimplová. Praha, Odeon 2002, 204 s.

Prestižní literární ocenění Prix Fémina 2000. Vypravěčka tohoto románu se zamýšlí nad svým vztahem k mužům, pozoruje je. Nejde o klasický román, spíš jen o sled krátkých kapitol, zachycujících vypravěčiny pocity, postřehy, úvahy o různých mužích, kteří byli či jsou součástí jejího života. V pozadí se rýsuje životní příběh vypravěčky, autorčina alter ega.

Daniel Pennac: Obchodnice s prózou (*La petite marchande de prose*, 1989). Překlad Vlasta Misařová. Praha, Mladá fronta, Dauphin 2002, 433 s.

Daniel Pennac, populární současný autor (nar. 1944), se proslavil sérií knih, které spojuje jeden a týž vypravěč a zároveň hlavní postava Benjamin Malaussene. Je to člověk, který přitahuje maléry, o něž nemá rozhodně nouzi. Má na starosti kupu svých nezvedených sourozenců a k tomu kuriózní povolání – pracuje jako „obětní beránek“ ve velkém obchodním domě, jinak řečeno slouží za hromosvod nespokojen-

ným zákazníkům. Pak ale v obchodním domě začne docházet k podivným atentátům a Benjamin se mění v detektiva... Tak začíná první díl pentalogie, v následujících pak sledujeme další osudy Benjamina a jeho blízkých. I přes detektivní zápletky nejde o detektivní romány v pravém slova smyslu, ač jim tuto nálepkou čeští nakladatelé přisoudili. Česká nakladatelství si ostatně v Pennakově případě počínají poněkud nelogicky: nejprve se v českém překladu objevil druhý díl série s názvem *Starěnky milují střely dum-dum* (Praha, Práce 1993, 198 s.). S devítiletým odstupem pak přišel na trh třetí díl, *Obchodnice s prózou*, o rok později byl znovu vydán druhý díl, tentokrát pod názvem *Sudička pistolnice* (2., oprav. vyd., V MF 1. Praha, Mladá fronta 2003, 299 s.) a konečně také první díl pod názvem *Lidožrouti z Obchodáku* (Praha, Mladá fronta 2004, 248 s.). Dva díly závěrečné (*Pan Malaussène, Monsieur Malaussène*, 1995; *Pánové děti, Messieurs les enfants*, 1997) se prozatím překladu nedočkaly.

Raymond Queneau: Děti bahna (*Les enfants du limon*, 1938) Překlad Ladislav Šerý. Praha, Volvox Globator 2002, 336 s.

Raymond Queneau je u nás znám především jako autor románů *Zazi v metru* a *Stylistická cvičení*. V posledních letech k nim přibýly i překlady dalších Queneauových próz. *Děti bahna* sledují osudy rodiny Bahnových, na jejichž pozadí se pan Chambrenac, ředitel lycea, a jeho nedobrovolný asistent, ďábel Purpulan, snaží sestavit Encyklopedii neexaktních věd.

Françoise Saganová: Dva romány o lásce: Za měsíc, za rok a Dobrý den, smutku (*Dans un mois, dans un an, 1957, Bonjour tristesse, 1954*). Překlad Josef Pospíšil a Eva Ruxová. Praha, Motto 2002.

„V poválečné francouzské literatuře se [Saganová] záhy prosadila jako spisovatelka, která dobře ovládá své řemeslo a umí vyjádřit životní pocity značné části mladé generace.“¹ Román *Dobrý den, smutku* je autorčinou prvotinou, kterou se proslavila ve svých pouhých osmnácti letech. V českém překladu vyšel nicméně poprvé až roku 2002 (společně se starším překladem románu *Za měsíc, za rok*). Je to příběh, jehož vypravěčkou je jedna z postav, dívka

Cécile, která se vrací ve vzpomínkách do doby, kdy jí bylo sedmnáct a trávila s otcem léto u moře. Otec je vdovec a po jeho boku se rychle střídají milenky, ta současná ho doprovází i na prázdninách. Cécile otce miluje a má pro jeho chování vcelku pochopení, dokud se ovšem neobjeví Anne, jejíž přítomností se dívka cítí ve svém postavení vůči otci ohrožena.

Rok 2003

Mouna Ayoubová – Pravda (*La vérité*. 2000). Praha, Motto 2003, 184 s. Překlad Šárka Belisová.

Vlastní životopis jedné z nejbohatších žen světa. Mouna Ayoubová pochází z libanonské křesťanské rodiny, provdala se do Saudské Arábie, ale nedokázala se životu v této zemi přizpůsobit.

Libanon je jedna ze zemí východního Středomoří, kde je patrný výrazný francouzský kulturní a jazykový vliv (odhaduje se, že na 60 % příslušníků inteligence zde užívá francouzštinu jako druhého dorozumivacího jazyka vedle arabštiny). Francouzský kulturní vliv v Libanonu začíná již v 18. stol. v souvislosti s působením francouzských misionářů. Na počátku 20. stol. začíná libanonská francouzsky psaná literatura pronikat francouzským prostřednictvím i do Evropy. Libanonská literární tvorba jednak čerpá z arabských tradic, jednak se inspiruje moderními literárními směry. Čeští čtenáři se s tvorbou libanonských autorů zatím setkávají pouze sporadicky (Georges Schéhádé – *Vascův příběh*, č. 1958, Andrée Chedidová – *Šestý den*, č. 1962, Číslo, č. 1992, Wajdi Mouawad – *Pobřeží*, č. 2001).

Tahar Ben Jelloun: Tichý den v Tangeru (*Jour de silence à Tanger*, 1990). Překlad Erik Lukavský, Anna Lukavská. Praha, Dauphin 2003, 88 s.

Tahar Ben Jelloun (nar. 1944) je marocký básník a prozaik, žijící od roku 1971 ve Francii. V roce 1987 získal Prix Goncourt, nejprestižnější francouzské literární ocenění, za román *Svatá noc* (Nuit sacrée). Překladatel Erik Lukavský píše: „Ben Jellounovo dílo je zvláštní právě snahou o spojení dvou naprosto odlišných jazyků a čerpání z obou literárních tradic – maghrebské a francouzské – a jeho originali-

ta spočívá v umění zachytit všechny aspekty maghrebských tradic a kultury v jedinečné symbióze s každodenním životem a problémy dnešní společnosti. Styl jeho psaní, struktura textů mohou svou chaotičností pobuřovat, jeho postavy provokovat a často i urážet všechny konformní čtenáře. Častým používáním symbolů (tělo, jazyk, písek, vítr, ticho, Fez, Tanger), básnické zkratky, využíváním tradic lokální a světové literatury vytváří vlastní originální styl.“² Novela *Tichý den v Tangeru* je první autorovou prózou přeloženou do češtiny (dosud bylo časopisecky publikováno pouze několik básnických textů).

Frédéric Beigbeder: 99 franků (99 francs, 2000). Motto 2004, 219 s. Překlad Markéta Demlová.

Frédéric Beigbeder (nar. 1965) má pověst provokativního a poněkud cynického autora. Román *99 franků*, který je jeho čtvrtým v pořadí, je inspirován autorovou zkušeností s prací v reklamě. Hlavní hrdina Oktáv vydělává v reklamní agentuře velké peníze, zároveň je ale svou prací čím dál tím víc znechucen. Rozhodne se tedy napsat knihu, v níž odhalí zákulisí reklamního průmyslu, a doufá, že za to bude propuštěn – ovšem s příslušným odstupným.

O D K A Z Y :

- 1 Slovník francouzsky píšících spisovatelů. Praha, Libri 2002, s. 628.
- 2 Lukavský, E.: Tahar Ben Jelloun. www.livres.cz

Gutenbergova čítanka současné africké prózy: Africká čítanka. Praha, Labyrinth Revue, Gutenberg 2003.

Antologie moderní africké prózy obsahuje šestnáct ukázek z textů vydaných po roce 1989, přeložených z deseti různých jazyků. Najdeme zde i ukázky z děl tří francouzsky píšících autorů. Jsou jimi Tierno Monenembo, původem z Guiney, žijící dnes převážně ve Francii, Emanuel Dongala, původem ze Středoafričské republiky, který dnes žije v americkém exilu, a Maročan Tahar Ben Jelloun.

Hledání Ameriky: Antologie současného quebeckého románu (1980–2000). Brno, Host 2003.

Antologie představuje incipity jedenácti románů současných francouzsky píšících quebeckých spisovatelů. Doprovází je medailónky autorů a antologie uzavírá studie o moderní quebecké literatuře. Texty vybrali a uspořádali Eva Le Grand, původem Češka, profesorka na univerzitě v Montrealu, a Gaetan Lévesque, ředitel montrealského nakladatelství XYZ. Pokusili se o postižení rozmanitosti a svěbytnosti současné quebecké literární tvorby a jejich různých proudů. Vybrali autory sice současné, ale zároveň již prověřené.

KATEŘINA DRSKOVÁ (kadr@pf.jcu.cz)

JAK VYSLOVOVAT JMÉNA CIZÍCH AUTORŮ

Rubriku připravujeme ve spolupráci s Jednotou tlumočnicků a překladatelů, tituly do ní vybíráme z nabídky nakladatelů.

EGAN, Desmond [ign, dezmond]: *Despektrum*

HAWKE, Ethan [hók, itn]: *Popeleční středa*

CHESTERTON, Gilbert Keith [čestrtn, džilbrt, kís]: *Souzvuk barev*

LEBRECHT, Norman [lbrecht, nórmn]: *Píseň jmen*

LYNN, Jonathan – JAY, Antony [lyn, džonatan – džei, entony]: *Jistě, pane premiére*

NORTHCUTTOVÁ, Wendy [norkatová, vendí]: *Darwinovy ceny*

O'HAGAN, Andrew [ouhejgn, endrú]: *Naši otcové*

RIEFENSTAHLOVÁ, Leni [rífnštálová, leny]: *V mé paměti*

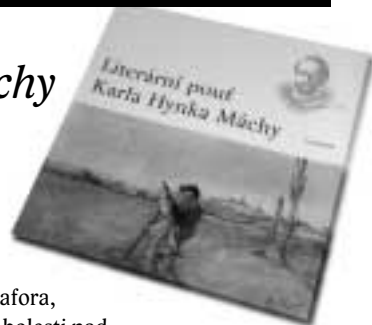
SCHÖNFELT, Phil [šénfelt, fil]: *Feťácká láska*

WHITFIELD, Philip [wifild, filip]: *Encyklopedie zvířat pro děti*

Literární pouť Karla Hynka Máchy

Literární pouť Karla Hynka Máchy. O hlas Máchova díla v letech 1836–1858. Dokum. uspoř. Pavel Vašák.

Ed. přípr. Rudolf Havel a Pavel Vašák, Academia, Praha 2004, 2. vyd., 408 stran, 16 stran bar. příl. váz., 245 Kč

Autoři této napínavé knihy dokumentů o vydání *Máje* v roce 1836 a po dalších 22 letech Máchova posmrtného literárního putování se odvolávají na poutníka Máchu, jak o něm psal F. X. Šalda. I když ho Šalda nazval kinetickým typem, kterého vnitřně neustále nutkalo, aby chodil, a dokonce prý tvořil básně za pochodu, jistě měl na mysli i symbolický význam poutníka, který putuje od kolébky ke hrobu. Rudolf Havel a Pavel Vašák vydali poprvé tuto *Literární pouť Karla Hynka Máchy* už v roce 1981, a neměli patrně potřebu něco na ní měnit pro letošní druhé vydání v nakladatelství Academia. Svědčí to nejen o tom, že do té doby sebrali všechen materiál, to znamená dopisy, recenze, literární přehledy, vzpomínky, ale že i chronologické řazení od roku 1836, kdy vyšel *Máj* a Mácha zemřel, až do roku 1858, kdy vyšel almanach *Máj*, v němž se k němu veřejně přihlásila další literární generace, vytvořilo neobyčejně dramatický obraz doby, lidských vztahů a literárních názorů. Editorům nešlo o to, aby ukázali na ty, kdo *Máj* a Máchu nepochopili a odsoudili proto, že kopíruje cizí vzory, především barda Byrona, nebo proto, že svou poezií nepodporuje vlastenecký zápas obrozenců za český jazyk a národ. Hlavně asi z těchto důvodů měli k němu Slováci, Poláci a Němci pozitivnější vztah. Dá se totiž jen těžko předpokládat, že by pochopili autonomnost poezie a genialitu básníka Máchy.

Každého, kdo není detailně obeznán s cestou nebo poutí, jakou prodělalo Máchovo dílo skoro za čtvrt století po svém vzniku, musí překvapit některá fakta, která z dokumentů vysvítají. V prvé řadě je to skutečnost, že tolik lidí se v té době zabývalo českou literaturou, která udělala jen několik krůčků a v Máchově poezii najednou vzlétla k nebesům, ba dokonce do kosmu, ačkoliv ve skutečnosti vycházela ze subjektivních pocitů básníka, který se zmlátil od obdivu ke kráse života a přírody až k zoufalství nad marností životního údělu, nad pomíjivostí věcí i času. To nebyla póza

a básnická metafora, když psal o své bolesti nad rašícím obilím, protože viděl už jeho zánik. I Karel Sabina jako jeden z jeho nejbližších přátel vzpomíná na vášnivost Máchovy povahy a na vzrušující debaty, které vedli při nočních procházkách Prahou.

Zaujaly mě dva praktické problémy, které v tom čtvrtstoletí bylo nutno řešit: jak sehnat peníze na Máchův náhrobek v Litoměřicích a jak co nejrychleji vydat jeho dílo. Oba se vyřešily za velmi dlouhou dobu a paradoxně. Mácha měl sice spoustu přátel a příznivců, kteří se na shromáždění 11. listopadu 1836 zavázali, že budou jeho duchu věrni a nezapomenou na jeho rodinu, ale o náhrobek se mu postaral krajský hejtman v Litoměřicích Josef Klecanský až v roce 1846, a nebyl za to pochválen. Lidem se nelíbil prostý nápis ani jeho tvar, který prý připomíná klekátko. S vydáním Máchova díla to bylo ještě složitější. Prakticky se nikdy nemluvalo o cenzuře, a přece je tu uveden Máchův výklad *Máje* jako oslava krásy májové přírody v kontrastu k nezřízené vášni člověka, aby ho cenzura pustila do tisku. *Máj* tedy skutečně vyšel v dubnu 1836 a Mácha ho vydal vlastním nákladem. Zdálo se tedy, že cenzura nebude bránit posmrtnému vydání drobných básní, *Pouti krkonošské, Mářinky* nebo *Cikánům*. A tady nejvíce překvapí, že P. J. Šafařík, plamenný obhájce slovanské vzájemnosti, který v roce 1837 vydal *Slovanské starožitnosti*, jako cenzor ve stejném roce podepsal zákaz k vydání Máchova díla. Z dopisu Klácelovi je zjevné, že Šafařík Máchovou poezií pohrdal: „*Blyskavých bublin a cinkání a brinkání až hrůza mnoho... Tyto básně na mne působí jak pražské kolovrátky čili verkle... Máj pana Máchy mne příliš uráží, neboť od oběšenice a anjela tak nepoeticky padlého s nechutí oči obracím.*“ Tak se stalo, že se sice hodně psalo a mluvílo o vydání sebraných spisů Máchových, ale první vlašťovka se objevila teprve v roce 1857, když nakladatelka

Kateřina Jeřábková vydala *Cikány* a majiteli rukopisů, Michalu Máchovi, vyplatila 200 zlatých. Do té doby se Máchovo dílo pokoušel vydat Hindl, Rieger, Nebeský, Doucha, Vocel, Villani, Sabina. Nakonec autorské právo od Jeřábkové odkoupil nakladatel I. L. Kober, a tak v roce 1861 vyšlo „relativně úplné vydání spisů“.

F. X. Šalda napsal, že na Máchovi se každá generace učila poznávat sebe. Ta první, která se k němu přihlásila i názvem almanachu, vzbudila velkou nelibost konzervativců, kteří chtěli vzdělávat jen národní líchu. Ale to je už jiná historie, takže výborná *Literární pouť Karla Hynka Máchy* by si zasloužila pokračování až do současnosti.

MILENA NYKLOVÁ

Rok Babičky Boženy Němcové

Město Česká Skalice a Muzeum Boženy Němcové v České Skalici prohlašují v den výročí úmrtí významné české spisovatelky Boženy Němcové (21. 1. 2005 uplynulo 143 let od smrti) a u příležitosti 150. výročí vydání jejího nejznámějšího díla rok 2005 „Rokem Babičky Boženy Němcové“.

Pod záštitou města Česká Skalice budou příspěvkové, neziskové a další organizace i občané pořádat akce související s životem a dílem spisovatelky B. Němcové.

Jsme rádi, že ještě 150 let po prvním vydání Babičky má toto dílo co říct i dnešku. Výjimečná osobnost B. Němcové inspirovala celé generace a i dnes přináší řadu námětů a nese odkaz i pro další pokolení.

Srdečně vás zveme k účasti na akcích pořádaných u příležitosti Roku Babičky Boženy Němcové. Kalendář akcí najdete na <http://www.ceskaskalice.cz>

(Vybráno z Tiskové zprávy vydané městem Česká Skalice 21. 1. 2005)

Muzeum Boženy Němcové v České Skalici

Českoskalické městské muzeum bylo založeno roku 1902. Shromažďovalo a uchovávalo převážně lokální památky: zbraně, archiválie, národopisné sbírky, doklady archeologické a jiné vlastivědné sbírky. Po zakoupení pozůstalosti Boženy Němcové od její dcery Bohdany v roce 1919 se zájem muzea soustředil více na osobnost a dílo velké krajanek. Dne 24. 5. 1931 bylo ve staré radnici na náměstí slavnostně otevřeno první české literární muzeum – Muzeum Boženy Němcové. U příležitosti 100. výročí spisovatelčina úmrtí v roce 1962 byla pod záštitou ministersva školství a kultury a světové kulturní organizace UNESCO provedena rozsáhlá rekonstrukce historického Steidlerova hostince U Bílého lva v Malé Skalici, dějiště obrozeneckých jiřinkových slavností, a do jeho místností a sálů bylo přemístěno muzeum s literárním archivem a knihovnou a vybudována moderní expozice.

Babička vyšla ve čtyřech sešitech roku 1855 (15. května, 7. června, 20. června a 16. srpna). Postupem času se povídka, jejíž děj je zasazen především do

Ratibořic či širěji na Českoskalicko, stala stavebním kamenem české literatury a vyšla dosud ve stovkách vydání. Její znalost je samozřejmou součástí vzdělání českého obyvatelstva, její obsah je stále provokujícím podnětem mnoha zpracování.

Rok 2005, kdy uplyne 150 let od prvního vydání povídky, považuje vedení muzea za natolik zajímavý, že chce program v tomto roce upravit tak, aby alespoň z části vyzdvihl význam tvorby B. Němcové.

Kromě plánované výstavy díla Adolfa Kašpara a připravované výstavy „Babiček“ z bohatého fondu muzejní knihovny pracuje vedení muzea na organizaci interdisciplinární konference vztažené k osobě spisovatelky. Záměrem organizátorů však není opakovat opakované či rozměňovat témata mnohokrát zpracovaná. Kromě životopisných či literárněvědných statí se účastníci konference mohou těšit na příspěvky z oborů, které sice nejsou s literaturou přímo spojeny, ale umožňují pochopit jednání a chování lidí první poloviny 19. století.

Konference proběhne v hlavní budově Muzea Boženy Němcové v České Skalici ve dnech 7. a 8. září 2005. Předpokládaným výstupem jednání bude sborník příspěvků. Program konference bude zařazen do jiřinkových slavností, které se v České Skalici konají od roku 1837, kdy se jich zúčastnila Barbora Němcová, a to právě v prostorách Jiřinkového sálu, jenž bude hlavním jednacím sálem konference.

Spolu s Centrem genderových studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy uspořádá v pátek 9. září studentskou konferenci, rovněž inspirovanou 150. výročí prvního vydání *Babičky*.

Další a podrobnější informace naleznete na internetu nebo na adrese:

Muzeum Boženy Němcové, Maloskalická 47, Česká Skalice; tel.: 491 451 285

Internetové stránky, ze kterých jsme čerpali informace: <http://www.ceskaskalice.cz/mesto> <http://www.bozenanemcova.cz>

K 150. výročí prvního vydání Babičky Boženy Němcové

*Dere se paní houštím horečky
už ruce stydnou jí
a první stránky Babičky
přes pelest padají*

*Na každou chybu ještě naplakala
Ba ne to není věčnost Babičky
kam místo tečky ale slzu dala
ta zůstane tam navždycky*

*Dál bloudí paní lesem Agónie
Milostný dopis oheň vzal
Muž ten a ten si šťastný žije
a stydí se že lhal*

*Noc tehda šlápla na housličky
všemu co živé je a zpívá
a od těch časů sedá u Babičky
komu se v srdci stmívá*

František Halas

V loňské anketě o nejoblíbenější knihu českých čtenářů, kterou uspořádal Svaz knihovníků a informačních pracovníků, zaujala *Babička* páté místo. Někteří novináři se i nad tímto údajem pozastavovali. Povinná četba se už „nenosí“, děti nečtou, natož klasiky. „Dnešní děti by titul nečetly, ani kdyby musely – /.../ dnešní třicátníci jí s námahou a někteří i se sebezapřením přečetli,“ četli jsme v Hradeckých novinách (roč. 14, č. 2, 4. 1. 2005, s. 10). *Babičku* prý kupují dětem rodiče, nebo spíš prarodiče. (Na tom ovšem není nic neobvyklého.) Jak je možné, že je *Babička* na tak předním místě? Autor zmíněného textu zřejmě nedokáže pochopit, že i dnes „sedá u *Babičky*, komu se v srdci stmívá“. A že u ní sedá, aby se mu zase „rozjasnilo“.

S tendencí zlehčovat význam klasické literatury (ale nejen literatury) se bohužel u nás setkáváme často, obvykle s oním poukazem, že „už to nikdo nečte“. Nedělejme si iluze, že např. Němci čtou nějak horlivě třeba Goethova *Fausta*. Myslím, že procento těch,

kdo ho celého přečetli, je minimální. Ale oni ho proto nezatracují. Váží si autora i díla, váží si míst s nimi spjatých. Zkusme se vzepřít módnímu trendu bagatelizování klasiků a jejich děl, mezi nimi i Němcové a její *Babičky*.

K stému výročí prvního vydání, tedy před padesáti lety, uvedl soupis knižních vydání *Babičky* přes 260 českých a na čtyřicet zahraničních vydání. Za posledních padesát let tento počet podstatně vzrostl. *Babička* zůstává nejvydávanější českou knihou. (Srovnatelně vysoký počet vykazují již jen *Máchův Máj* a *Erbenova Kytice*.) Přibyli i noví ilustrátoři, tu provokativní, a právě to dokazuje, že *Babička* není „mrtvé dílo“, tu jen se snahou odlišit se od „klasika“ Adolfa Kašpara. Ten byl ovšem v době tvorby ilustrací *Babičky* pětadvacetiletý, tedy žádný klasik. Klasickými se jeho ilustrace staly díky preciznosti kresby i citovému náboji. Pomáhají vytvářet reálnou představu krajiny i příjemnou, uklidňující iluzi ideálu, k němuž se občas rádi upínáme.

Kouzlo *Babičky* zůstává v tom, že umí pohladit po duši. Není to kniha, kterou bychom museli číst „na jeden zátaň“ nebo vždy znovu celou. Stačí otevřít kdekoli, přečíst stránku, dvě, vychutnat poklid prostředí, o němž se vypráví. Že bylo ve skutečnosti všechno jinak? Ale v beletrii jde na rozdíl od odborné literatury vždy více o „Dichtung“ než o „Wahrheit“. Že skutečný život není ideální, to víme všichni. Tím spíš se rádi necháme unést aspoň na chvíli představou poklidu, harmonie, vzájemné lásky a pochopení, jež v knize nacházíme. Většina asi také má představu o nelehkém skutečném životě autorčině, vědomí, že příběh o babičce psala, když jí bylo hodně těžko. Oceňujeme, že se dovedla pozvednout k představě ideálu. I to patrně hraje v oblíbenosti knihy svou roli. Němcové se dařilo nadlehčit životní tíži tvorbou, nám, čtenářům, se to může podařit četbou.

Babička je dílo, které žije už sto padesát let. Vyznávají-li se z lásky k němu básníci, vracej-li se k němu znovu a znovu literární vědci, váží-li si ho stále početná obec čtenářů, jak dokázala anketa, pak to o něčem svědčí, něco to vypovídá. Vezměme v letošním jubilejním roce místo nějakých okázalých oslav tu krásnou knihu do rukou, zalistujme, začtěme se i zamysleme. A přečtěme třeba nějaký kousek z ní těm mladším. „Nechme malíčkových přijít...“

ALEŠ FETTERS

Z KNIHOVEN...

Stavba nové budovy Krajské knihovny v Karlových Varech zahájena

Stavba nové budovy Krajské knihovny Karlovy Vary byla zahájena podpisem smlouvy mezi hejtnem Karlovarského kraje JUDr. Josefem Pavlem a Ing. Stanislavem Tichým, generálním ředitelem firmy TIMA, spol. s r.o., generálním dodavatelem stavby, dne 24. ledna 2005. Celkové náklady činí 90 milionů korun, z toho 75 % je hrazeno ze strukturál-

ních fondů, ze Společného regionálního operačního programu, priority 3, opatření 3.1 Infrastruktura pro rozvoj lidských zdrojů v regionech. Celková užitková plocha budovy je 4000 m². Budova, včetně vnitřního vybavení, má být dokončena 31. srpna letošního roku.

EVA ŽÁKOVÁ
zakova@knihovnakv.cz

Jak dělat časopis s elánem...

Knihovna, to nejsou jenom knížky, časopisy, signatury, statistiky, zaprášené regály a staré panny, jak se spousta lidí domnívá. Knihovna, to jsou také a především nejrůznější kulturní akce. Od výstav všech výtvarných stylů a generací přes besedy o knížkách s jejich tvůrci pro všechny věkové kategorie až po vydávání vlastních časopisů, kde se o všemožném dění podávají zprávy.

U zrodu našeho časopisu stálo hned několik náhod najednou. Jednak to byl počátek webových stránek, pak potřeba dávat zájemcům nahlédnout do šuplíků místních básníků a spisovatelů a taky nutnost nahradit Hance Dvořákové práci v novinách, o kterou přišla, když došlo ke sloučení dvou

moravských a slezských deníků. A pak tu byl elán a Elán.

Náš vlastní a ten slovenský s Jožou Rážem. Ten svůj jsme dostaly od přírody, ten Jožův nás pokřtil. Původně jsme chtěly být *Knihovníckým elánem*, leč nedostalo se nám pochopení. Tak jsme *elánem babským*, neb u zrodu žádných mužů nebylo, avšak časem došlo k vylepšení této feministické nevyhody.

A píšeme všichni. Havířovský literární spolek S.P.I., knihovna, respektive knihovnice, Sdružení pro knihovnu a všichni dobří a kulturově zasažení rodáci, totiž místní lidé, kteří mají těm ostatním obyvatelům co říci. A píšeme jen tak, pro radost, bez nároku na odměnu. Na stránkách našeho *Babské-*

ho elánu najdete fejetony, postřehy, rozhovory, recenze, básničky, eseje, povídky, pohádky, dopisy, ale také soutěže a pozvánky na nejrůznější akce.

Koupit si nás nelze, nejsme na prodej, ale za to nás najdete v každou denní i noční hodinu na internetové stránce www.mesto-havirov.cz/babskyelan

Na vaši návštěvu se těší kromě Hanky Dvořákové, Jardy Drlíka, Ivy Savkové, Radka Kucejdy, Katky Knausové, Petry Jonešové, Adélky Plačkové, Kuby Kocourka, Martina Ožany, Kristýnky Nekoťové, Saši Tomašítkové, Radka Majera, Adriany Dosedělové, Pavla Turoně a Míši Hečkové také

JINDRA ZLÁMALOVÁ
zlamalova@knih-havirov.cz

Do čísla přispěli >

■ **Mgr. Kateřina Drsková** – Pedagogická fakulta JČU v Českých Budějovicích ■ **Aleš Fetters** – literární historik, Náchod ■ **Mgr. Jan Helcelet** – SVK v Kladně ■ **Mgr. Zuzana Ježková** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Jitka Ledvinová** – DOM Dům na půli cesty ■ **Anna Lišková** – MK v Tanvaldu ■ **PhDr. Jan Meier** – MK v Broumově ■ **Mgr. Eliška Novotná** – Fakulta managementu VŠE, Jindřichův Hradec ■ **PhDr. Pavol Rankov** – Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě ■ **Jaroslav Winter** – BMI sdružení, Praha

**Zdroje jsou dostupné v knihovně
knihovnické literatury Národní knihovny ČR**

Ve vývoji a činnosti Národní knihovny Andorry hraje víc než jinde významnou roli její funkce veřejné knihovny. Jako veřejná knihovna pro obyvatele tohoto malého státu byla v roce 1930 otevřena a v roce 1974 znovuotevřena. Iniciativa založit knihovnu vyšla od ekonomických emigrantů ve 20. letech minulého století. Byla součástí jejich aktivit k zlepšení života v mateřské zemi. Shromažďováním, uchováváním a zpřístupňováním patriotik zároveň plnila funkci národní knihovny. V 90. letech byl tento fond, charakterizovaný jako „fond národního charakteru“, umístěn zvlášť, v tzv. Casa Bauró, a tak byl položen základ vzniku klasické národní knihovny. Pro zbytek knihovny pak byl přijat název Vládní veřejná knihovna. Knihovna má právo povinného výtisku a plní klasickou roli národní knihovny také v oblasti národní bibliografie. (<http://bibnac.andorra.ad>)

Jednou ze složek obnovené Alexandrijské knihovny je Muzeum rukopisů. Jeho úkolem je shromažďovat a uchovávat vzácné knihy, rukopisy a papíry. Svě sbírky vystavuje, spolupracuje s podobnými institucemi ve světě a připravuje odborníky pro práci v oboru ochrany rukopisů. Výstavní síň muzea je vybavena vitrínami, jejichž část darovala v rámci mezinárodní spolupráce Itálie. Kromě knih si mohou návštěvníci prohlížet na počítačích s dotykovými obrazovkami také elektronické publikace. Takto je v digitální kopii vystavena i vzácná stopa staré slávy původní Alexandrijské knihovny. Jedná se o papyrus, který vlastní Rakouská národní knihovna ve Vídni. Výstavní síň je každé dva roky nově zařizována, jednak aby bylo možno využít vždy nové výstavní možnosti, dále proto, že se obměňují exponáty. Ukázky lze vidět na URL <http://www.manuscriptcenter.org/Showroom/PhotoAlbum.asp>. (*Manuscript museum & specialized reading rooms. – Alexandria, Egypt: Bibliotheca Alexandrina, 2002. – 23 s. : il. (barev.) a <http://www.manuscriptcenter.org/Showroom/default.asp>*)

Součástí Státní vědecké knihovny v Banské Bystrici je literární a hudební muzeum. Specializuje se na dokumentaci literární a hudební kultury a také dokumentuje významné osobnosti regionu Banské Bystrice a Brezna. Zpracovává specializovanou dokumentaci výroby a uplatňování lidových hudebních nástrojů na Slovensku.

(*Průručka pre používateľov a návštevníkov [Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici / zostavila Olga Lauková a kolektív]. – Banská Bystrica : Štátna vedecká knižnica, 2003. – 33 s.*)

Answers now je online referenční služba využívající princip chatu. Uživatel si vyhledá www stránku této služby na stránkách své knihovny a zadá dotaz, který je mu v co nejkratším termínu zodpovězen. S odpovědí může dostat i zprávu o postupu vyhledávání. Podobné služby provozuje řada knihoven. Přínosem Answers now je spolupráce více knihoven z Británie, USA, Austrálie a Nového Zélandu, která mimo jiné umožňuje reagovat na uživatelský dotaz prakticky v reálném čase. Služba je veřejností přístupná v nepřetržitém provozu, tj. 24 hodin denně 7 dní v týdnu. Spolupracující knihovny toho dosahují nikoliv posílením provozu, ale využitím časových pásem. Dotazy se týkají zčásti knihovních služeb a témat, která lze v knihovně očekávat. Uživatelé se však mnohdy ptají dost nepředvídaně: mělo ve starověkém Egyptě velký význam náboženství – proč velryby najíždějí na břeh – jak se oblékaly ženy ve středověku – kdo řídí www? (*Public Library Journal. – Winter (2004), s. 27–29*)

Knihovní služba Powysu (Wales, Británie) připravila pro uživatele online kurz tvůrčího psaní nazvaný Winter Words. Tyto kurzy jsou v Británii velmi populární, dokonce se uvádí, že už více lidí verše píše, než čte. Pro akci byli angažováni tři waleští autoři, kteří po dobu projektu také vedli a zpřístupňovali své blogy. Tito autoři, Robert Nisbet, Menna Elfly a Ann Drysdale, každý měsíc připravili seminář na určité téma a posuzovali úkoly registrovaných účastníků. Akce využila všechny výhody e-learningu, který je obecně dosažitelný díky volnému přístupu na internet v místních knihovnách. Kurz byl spojen se soutěží a publikováním nejlepších prací. (<http://library.powys.gov.uk/eng/words/> a *Public Library Journal. – Winter 2004, s. 31*)

V Namibii byla založena národní knihovna v r. 1990, tedy při získání nezávislosti, a její činnost určil zákon Namibia Library and Information Service Act (4/2000). Knihovna má právo povinného výtisku, zpracovává národní bibliografii, slouží jako národní agentura ISBN. (*Alexandria – Vol. 15, č. 2 (2003), s. 94, <http://library.unam.na/nml.html>*)

KNIHOVNICTVÍ**Teorie. Řízení a organizace**

BELAYCHE, Claudine – VAN BESIEN, Hugues : Les bibliothèques de collectivités territoriales : guide de gestion administrative et financière. /Knihovny územních orgánů : vedení administrativy a financí, průvodce./ Paris: Éd. du cercle de la librairie, 2004. – 318 s. – (Collection bibliothèques) *Kf 35.492*

Deset a jeden knihovnický týden Šrámkova Sobotka 1993–2003. Hradec Králové: Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 2004. – 22 s. : il. (Volná příloha knihovnicko-informačního zpravodaje U nás, č.1) *Kz 7.568/B*

CHRISTOPHER, Connie : Empowering your library : a guide to improving service, productivity, and participation. /Posílení vaší knihovny : příručka k zlepšení služeb, produktivity a účasti./ Chicago: ALA, 2003. – 75 s. *Kf 35.251*
Knižničná a informačná veda : zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. XX. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. – 183 s. *Ke 35.535*

LIBER : 33rd annual general conference 2004 : Integrating Europe : new partnership across old borders : National Library of Russia, St. Petersburg (Tuesday 29, June to Friday 2, July 2004). /LIBER – Sdružení evropských vědeckých knihoven – 33. výroční generální konference 2004 : Integrate Evropy : nová partnerství přes staré hranice : Národní knihovna Ruska, Petrohrad 29. 6. až 2. 7. 2004./ New York: Open Society Institut, 2004. – 39 s. *Kp 7.556/B*

Automatizace knihovnické a informační činnosti Electronic theses and dissertations : a sourcebook for educators, students, and librarians / ed. by Edward A. Fox... [et al.]. /Elektronické diplomky a disertace : příručka pro pedagogy, studenty a knihovníky./ New York: Dekker, 2004. – 414 s. – (Books in Library and Information Science ; 65) *Abdf 35.258*

INGERSOLL, Patricia – CULSHAW, John : Managing information technology : a handbook for systems librarians. /Řízení informační technologie : příručka pro systémové knihovníky./ Westport: Libraries Unlimited, 2004. – 199 s. – (Libraries Unlimited Library Management Collection) *Tb 35.501*

LEE, Stuart D. – BOYLE, Frances : Building an electronic resource collection : a practical guide. – 2nd

ed. /Budování fondu elektronických zdrojů : praktická příručka./ London: Facet, 2004. – 174 s. *Abdf 35.254*

Organizace knihovních fondů

Collection development policies : new directions for changing collections / ed. by Daniel C. Mack. /Strategie rozvoje knihovního fondu : nové instrukce pro přeměnu sbírek./ New York: Haworth Press, 2003. – 174 s. *O 35.215*

MILLARD, Scott : Introduction to serials work for library technicians. /Úvod do práce se seriály pro knihovníky./ New York: Haworth Press, 2004. – 147 s. *Oaab 35.223*

Sítě knihoven

Knihovna Liberec [videozáznam] /námět a scénář Anna Bileková ; komentář četli Michaela Lohnická, Jiří Doseděl. Liberec: RT Media, 2004. – 1 videokazeta *Ta 316/VIDEO*
The Library of Alexandria : centre of learning in the ancient world / ed. by Roy MacLeod. /Knihovna Alexandrie : středisko vzdělání v antickém světě./ London: I. B. Tauris, 2004. – 196 s. *Taa 35.497*
RAK, Petr: Knihovny na Chomutovsku : šest kapitol z jejich historie i současnosti. Ústí nad Labem: Albis International, 2004. – 257 s. : il. *Kda 35.526*

KNIHOVĚDA

DANE, Joseph A. : The myth of print culture : essays on evidence, textual, and bibliographical method. /Vyprávění o tištěné kultuře : úvahy o důkazech, textech a bibliografických metodách./ Toronto: Univ. of Toronto Press, 2003. – 242 s. – (Studies in book and print culture) *Xa 35.529*

KUFAJEV, Michail Nikolajevič : Istorija ruskoj knigi v XIX veke. /Dějiny ruské knihy v 19. století./ Moskva: Paškov dom, 2003. – 357 s. : il. – (Pamjat' Rossii) *Xa 34.177*
TOMAN, Jindřich: Kniha v českém kubismu. Praha: Kant, 2004. – 206 s. : barev. il. – (Moderní česká kniha ; 1) *Xa 35.522*

INFORMATIKA

BRADLEY, Phil : The advanced internet searcher's handbook. – 3rd ed. /Příručka pro pokročilé vyhledávání na internetu./ London: Facet, 2004. – 257 s. *Ife 35.405*

HARVEY, Trevor : The role of the legal information officer. /Úloha právních informačních referentů./ Oxford: Chandos Publishing, 2003. – 190 s. – (Information Professional Series) *Ie 35.037*

Vybráno z databáze NIPOS
Článeková bibliografie

CHEB (32 000 obyv.) • Od zrušení okresů byla Městská knihovna v Chebu pověřena regionálními funkcemi. Její regionální oddělení je od 1. 1. 2005 financováno z rozpočtu Karlovarského kraje, přispívají i příslušné obce. Zajišťuje pomoc pro osm profesionálních a 25 neprofesionálních knihoven v regionu. Oddělení má ve fondu 40 000 svazků knih, které jsou rozmístěny ve výměnných souborech v obecních knihovnách. Obměňují se průměrně čtyřikrát do roka. Také se dokončuje zavádění internetu do obecních knihoven (do konce roku 2006). (Chebský deník, 1. 2. 2005)

DĚČÍN (53 000 obyv.) • Městská knihovna v Děčíně má stále méně peněz na pořizování nových knih, kompaktních disků a dalších zvukových nosičů. V roce 2003 investovala do nákupu přes 2,3 mil. Kč, v roce 2004 to bylo již o 400 000 Kč méně a letos bude moci pro nákup využít částku nižší o dalších 100 000 Kč. (Děčínský deník, 10. 2. 2005)

JEVIČKO (2800 obyv., okres Svitavy) • Díky novým prostorám v Kulturně vzdělávacím centru Malá Haná se počet čtenářů knihovny v Jevičku rozrůstá. Vloni si tu vypůjčili dokonce o 4700 svazků více než o rok dříve. Knihovna má bezbariérové přístupy, pořádá výstavy výtvarných prací, besedy o cestování, organizuje soutěže atd. K pořádání kulturních akcí může využívat ojedinělý prostor místní synagogy. (Noviny Svitavska, 29. 1. 2005)

KROMĚŘÍŽ (30 000 obyv.) • V roce 2004 získalo hudební oddělení Knihovny Kroměřížska 602 zvukových nosičů, z toho jich 548 knihovna zakoupila, 37 získala jako přílohu k časopisu a 17 kusů darem. Ve fondu eviduje cca 6100 kusů. Tematicky došlo především k obohacení v oblasti rockové hudby. V průběhu roku knihovna zaznamenala 18 882 výpůjček, z toho 16 500 zvukových nosičů a 1336 hudebních periodik. (Kroměřížský zpravodaj, č. 2, 2005)

LIBERECKÝ KRAJ • Krajský zastupitelé podpořili projekt Internetizace knihoven v Libereckém kraji. Do projektu, který zastiňuje Krajská vědecká knihovna Liberec, se zapojilo 141 obecních knihoven. Kraj na tuto akci vyčlenil 7,5 mil. Kč. Z celkových ná-

kladů uhradí 75 % Evropská unie, dotace ze státního rozpočtu činí 10 % a zbývající část kraj zaplatí prostřednictvím krajské knihovny. (Deník Pojizeří, 29. 1. 2005)

PRAHA 16 • V patře budovy knihovny na Zbraslavi v Městské části Praha 16 byly v prosinci 2004 slavnostně otevřeny nové výstavní prostory, a to dvěma výstavami. První z nich „Historie divadla na Zbraslavi“ představuje vývoj tamního amatérského divadla od r. 1844 po současnost. Výstava „Dva roky po povodni“ se vrací do r. 2002. Fotografie z ničivé povodně jsou doplněny záběry stejných míst v okamžicích, kdy voda opadla a současnými snímky. (Noviny Prahy 16, č. 1, 2005)

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (28 000 obyv.) • Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti pořádá 7. ročník literární soutěže Píšu povídky, píšu básně. Je určena dětem a tematicky se zaměřuje na letošní 200. výročí narození H. CH. Andersena – jak ukazuje i její název „Díky za pohádku“. Uzávěrka soutěžních prací byla stanovena na 15. 12. 2005. (Slovácké noviny, 21. 1. 2005)

VSETÍN (31 000 obyv.) • Do prostor rekonstruované budovy zvané Kreml se přestěhuje vsetínská městská knihovna. Radnice dostala na její úpravu z fondů Evropské unie dotaci ve výši 10 mil. Kč. Masarykova veřejná knihovna sem přesídlí počátkem roku 2006, ale nové prostory nebudou stačit pro všechny na její oddělení. (Zlínské noviny, 14. 1. 2005)

ZUBRNICE (180 obyv., okres Ústí nad Labem) • Zubrnická Obecní knihovna je jedinou z Ústecka, která se zapojila do projektu ministerstva kultury Internet do knihoven. Podmínkou účasti v tomto projektu, díky němuž budou moci návštěvníci knihovny používat zdarma internet, je vlastnit PC a hardware. Starosta přislíbil zakoupení počítačového vybavení v hodnotě 40 000 Kč. (Ústecký deník, 22. 1. 2005)

ŽLUTICE (3000 obyv., okres Karlovy Vary) • V roce 2005 bude přibližně o 300 000 Kč zvýšen rozpočet Městské knihovny ve Žluticích. Má 430 registrovaných čtenářů. Nakupuje 40 titulů časopisů, které tvoří polovinu vypůjčovaných titulů. Knihovna také plní funkci informačního centra. (Karlovarské noviny, 10. 2. 2005)

—**Dotaz:** Jak se staví britští knihovníci k problému informační gramotnosti?

—**Odpověď:** Kdykoli čtu o informační gramotnosti, vzpomenu si na třídu osmiletých dětí, které na začátku školního roku přicházely do knihovny pobočky na sídlišti, kde jsem téměř před půl stoletím pracovala. Měla jsem pro ně připraveny hry o vyhledávání informací. Informace v elektronické podobě sice ještě neexistovaly, ale bylo mnoho jiných informačních zdrojů, které se mohly naučit používat: telefonní seznam, mapu Londýna, katalog knihovny, encyklopedie apod. Po absolvování mého kurzu her pak každý z nich napsal paní učitelce „vědeckou práci“ (project) na téma svého zájmu: o koních, psech, válkách, princeznách. Vzpomínám si na jednoho chlapce z Karibských ostrovů, který se teprve nedávno přistěhoval s rodiči do Londýna a byl dosud negramotný. Našla jsem mu tehdy knihu s barevnými fotografiemi ryb z tropických moří. Hřeje mě představa, že mu to třeba pomohlo k získání gramotnosti.

Dnes potřebuji pomoc s vyhledáváním informací nejenom děti v základní škole, ale i dospělí všech generací. Odhodlání knihovníků tuto pomoc poskytovat zůstává stejné jako v dobách mé vzpomínky.

Poslední číslo časopisu knihovnické asociace CILIP je věnováno námětu informační gramotnosti. Nejzajímavější je článek o definici informační gramotnosti (Armstrong, Chris. Defining information literacy in the UK. Update, vol. 4, no. 1–2 Jan-Feb, 2005, p. 22–25). Chris Armstrong je členem knihovnické Information Literacy Group, založené v roce 2002. Definice podle CILIP je: „*Informační gramotnost znamená, vědět kdy a kde je vám zapotřebí informací, kde je najdete a jak je zhodnotíte, užijete a sdělíte etickým způsobem.*“ (Information literacy is knowing when and why you need information, where to find it, and how to evaluate, use and communicate it in an ethical manner.)

Autor zdůrazňuje, že informační gramotnost se stále vyvíjí a je částí celoživotního vzdělávání; toto hledisko sdílí také ministerstvo Department for Education and Skills.

Webová stránka CILIP shrnuje profesní stanovisko k informační gramotnosti (www.cilip.org.uk/professionalguidance/informationliteracy/definition/introduction.htm).

Informační gramotností na vysokých školách se od roku 1999 zabývá skupina SCOUNL Advisory Committee on Information Skills. SCOUNL je asociace knihovníků univerzitních a národních knihoven (www.sconul.ac.uk/activities/inf_lit/About_us.html).

Jedním z plánů skupiny je vytvořit spolu s Open University převoditelný modul (učební osnovu) pro studenty prvního ročníku, který by byl mezinárodně platný podobně jako je International/European Computer Driving Licence.

Open University je vysoká škola s dálkovou výukou, která používá rozhlas a televizi místo přednášek. Její programy jsou často sledovány i lidmi, kteří na univerzitě nestudují. Zapsaní žáci dostanou skripta a učebnice a jednou za měsíc se individuálně nebo v malých skupinách setkávají se studijním poradcem.

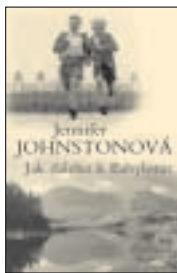
V knihovně Open University se informační gramotnosti věnuje oddělení Information Literacy Unit (www.library.open.ac.uk/help/infolitunit.html).

Na webové stránce podává knihovna návod učitelům, jak zapojit informační gramotnost do předmětové výuky. Dále nabízí dva kurzy online: MOSAIC a SAFARI.

MOSAIC (Making Sense of Information in the Connected Age) je dvanáctidenní kurz, který si studenti mohou zapsat do svého učebního programu (www.open.ac.uk/mosaic/faq.cfm).

SAFARI je neformální výuka pro žáky i učitele. Kdybych měla čas, ráda bych tento kurz absolvovala (itssolweb1.open.ac.uk/safari_guests/homeframe.htm).

Knihovna manchesterské Metropolitan University spolu s knihovnou Leeds University zkoumaly, jak se na vysokých školách učí informační gramotnost. Výzkum má název The Big Blue a výsledky je možno stáhnout v pdf formátu z webové adresy (www.library.mmu.ac.uk/bigblue/).

Jennifer Johnstonová **Jak daleko k Babylonu**

Jak daleko k Babylonu je příběh dvou irských chlapců, jejichž přátelství a společné vášni pro koně stojí v cestě třídní původ a náboženství. Táž propast mezi společenskými vrstvami je rozdělí i poté, co dobrovolně narukují do Britské armády a odcházejí bojovat do zákopů první světové války. Bohatý Alexander z protestantské rodiny do války uniká před svou chladnou, ambiciózní matkou a chudý vesnický hoch Jerry zas touží nabyt vojenských dovedností, které by posloužily irské snaze o emancipaci.

• vázaná s přebalem, 186 str., cena 195 Kč

Josef Vojvodik **Od estetismu k eschatonu**

Monografie se zabývá vývojem motivické sémantiky lyrického díla Otokara Březiny. Rozčleňuje jeho tvůrčí vývoj na šest fází, korespondujících s pěti básnickými cykly, k nimž se jako závěrečná fáze řadí básně z let 1901–1907. V centru pozornosti stojí to, co je podstatou estetického působení Březinových básní, tj. jejich bohatá obraznost. Začlenění Březinova díla do evropského kontextu umožnilo autorovi překročit horizont dosavadního březinovského bádání a zkoumat je z hledisek aktuálních v mezinárodní diskusi o symbolismu.

• vázaná s přebalem, 384 str., cena 325 Kč

Albert Pražák **Politika a revoluce**

Dosud nepublikovaný vzpomínkový text významného literárního historika a předsedy Revoluční české národní rady Alberta Pražáka (1880–1956), vychází v kritickém vydání, doplněn literárněvědnou a historickou předmluvou a fotografickou přílohou. Paměti zajímavým způsobem zachycují intelektuální a duchovní atmosféru meziválečného Československa a protektorátního období. Z čistě historického hlediska představují jednak text originální pramenné hodnoty, dokumentující zejména přípravy a průběh Pražského povstání v květnu 1945, jednak esteticky koncipovanou literaturu faktu na pomezí věcného a krásného písemnictví, která pesimistickou linii Pražákova subjektivního životního osudu „nepolitického politika“ konfrontuje s tíživou realitou dobových událostí a s přesnou charakteristikou konkrétních osobností.

• vázaná s přebalem, 256 str., cena 249 Kč

Iris Murdochová **Uřatá hlava**

Hluboká znalost psychologie postav, sarkasmus, vytříbený styl a břitký humor jsou typické pro celé dílo této anglické spisovatelky. Román Uřatá hlava, patřící k jejím nejlepším dílům, je brilantní parodie plná typicky anglického humoru na tehdy módní vlnu psychoanalýzy. Hlavní hrdina románu Martin Linch-Gibbon věří, že může vlastnit jak krásnou ženu, tak mladou a roztomilou milenku. Milostné běhání Martina, jeho manželky, milenky, bratra, manželčina psychoanalytika a jeho sestry strhne každého, kdo dovede ocenit anglický humor a vtipně napsaný příběh plný neočekávaných zvrátí. Čtenář bude jistě překvapen, do jakých hlubin duše umí Murdochová nahlédnout.

• vázaná s přebalem, 292 str., cena 245 Kč

Antonín Líman **Paměť století: Ibuse Masudži**

Antonín Líman, znalec japonské kultury a literatury, překladatel a pedagog, nám ve své knize předkládá rozbor díla jednoho z největších japonských spisovatelů dvacátého století: Ibuse Masudžiho. Česky vyšel v roce 1977 Ibuseho román Černý déšť a roku 2000 průřez jeho tvorbou pod názvem Kosatec. O tomto spisovateli a o své knize autor napsal: „Ibuse byl z rodu lidí, jimž Masaryk říkával „krásný člověk“ – nesmírně skromný, ukázněný, a přitom velký. V české literární tradici se bohudky netrvá na monografiích, které by se ve všem všudy podřizovaly suchopárné „vědeckosti“, a tak jsem se pokusil napsat studii, která by byla zároveň čtivá a přitom by umožnila vážnému zájemci o japonskou kulturu hlubší ponor do díla jednoho ze čtyř velkých moderních japonských autorů a vhled do skrytých zákoutí japonské duše“.

• vázaná s přebalem, 328 str., 16 stran bar. příloh, cena 295 Kč

ACADEMIA

nakladatelství AV ČR,
Legerova 61, 120 00 Praha 2

Knihy si můžete objednat na telefonním čísle 296 780 510, písemně na adrese Academia – expedice, Rozvojová 135, 165 02 Praha 6 - Suchbátka nebo prostřednictvím e-mailu: expedice@academia.cz. Skladovanou produkci naleznete na www.academia.cz

VEŘEJNÝM KNIHOVNÁM POSKYTUJEME 10 % RABAT.